

A RÓZSÁK SZIGETE

JÓKAI MÓR

**AZ ARANY EMBER CIMŰ MUNKÁJÁBÓL
A SERDŰLTEBB IFJUSÁG SZÁMÁRA ÁTALAKITOTTA**

BRÓDY SÁNDOR

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ.

- I. A „Borbála” megszabadul.
- II. A senki szigete.
- III. Almira és Narcissza.
- IV. A szigetlakók története.
- V. Ali Csorbadzsi.
- VI. Timár megmenti Timéa vagyonát.
- VII. A Szent Borbála végzete.
- VIII. A vörös félhold.
- IX. Timár gazdag lesz.

MÁSODIK RÉSZ.

- I. Ismét „a senki szigetén”.
- II. A béka.
- III. A rózsákról.
- IV. Hazatérés.
- V. Az idegen fiucska.
- VI. Terézia mama búcsúja.
- VII. Az egerek.
- VIII. Halászat télen.
- IX. A végrendelet.
- X. A „Senki”.

ELSŐ RÉSZ.

I. A „Borbála” megszabadul.

Egy hajó úszik fölfelé a Dunán. Oláhország felől tart, a veszedelmes Vaskapun keresztül, szép Magyarországra. A hajó neve „Borbála”.

De nem amolyan gőzös ám ez a „Borbála”, mint amilyenek manapság járnak a Dunán. Amikor az a történet játszik, amit én most elbeszélék, nem igen jártak még se erre, se másfelé gőzhajók.

A „Borbála” óriási vontatóhajó, mely elé lovak vannak befogva. De ne gondoljátok, hogy a lovak a vízben vágatnak vele előre. Három hüvelyknyi vastag hajókötél szolgál ki a „Borbála”-ról a partra, a köté végébe van fogva hetvenkét ló, a parton vontatja a hetvenkét ló a súlyosan megrakodott nehéz hajót.

Ennek pedig nehéz sora van itten, ebben a sziklacsatornában, küzködni kell széllel, viharral, hullámmal, de legislegfőképpen: a szikláknak meg az örvényeknek a kerülgetésével.

És mindössze két ember kezében van letéve a „Borbála” sorsa. Az első: a kormányos, a második: a hajóbiztos. Ha valamelyik rosszul érti a dolgát: a nagy hajó elvész emberestül, egerestül.

A kormányos ölnyi termetű férfi. Hangja örökösen rekedt és csak kétféle módon tud szólni, vagy erősen kiabál, vagy csak dörög. A tisztos neve: Fabula János.

A hajóbiztos sokkal szelidebb külsejű, olyan lágyan beszél, mint egy lány. Úgy hívják, hogy Timár Mihály.

De kik a Borbála utasai? Az egyik egy török formájú idős ember: Trikalisz Euthymnek nevezik itten. A másik meg egy halványképű kis lány, Timéa a neve. Mind a ketten nézegetnek szanaszéjjel, beszélgetnek a hajóbiztossal, aki mesél a kis lánynak.

Mert a két part minden sziklaormának, barlangjának, a meder minden sziklájának, szigetének, forgatagának van története, tündérregéje, népmondája, mikről beszélnek a világtörténet könyvei, vagy a sziklába vágott betűk, vagy népénekesek danái, vagy a hajósok szájhagyományai. Egy kővé vált könyvtár az.

Timár Mihály nagy jártas volt már ebben a könyvtárban, sokszor megjárta az utat a rábizott hajóval a Vaskapun keresztül; minden kő és sziget ismeretes volt előtte.

Hanem Fabula uram egyszerre csak rákiáltott:

- Hahooó! Biztos úr! Mi jön ott ránk szemközt?

A biztos hátratekintett, a hajó orra felé fordulva, s akkor ő is meglátta azt, amire a kormányos figyelmezteté.

A Tatalia-szoros közepett jártak éppen, ahol a Duna már csak kétszáz ölnyi széles s a legmeredekebb esése van. Olyan ott a folyam, mint egy zuhogó patak; csakhogy a Duna van benne.

S még azt a folyamat is két részre osztja egy nagy sziklatömeg, melynek homloka felül mohos és cserjés; a nyugati oldalánál megtorlik a víz s két ágra szakad. Az egyik ága a szerb parthoz közel, meredek sziklapadról rohan alá, a másik ágának van egy ötvenöles csatorna vágva a kőgerinckebe, azon lehet föl- és le közlekedni a nagyobb hajóknak. Jövőnek és menőnek itt ezen a helyen összetalálkozni nem tanácsos, mert a kikerülés sok veszedelemmel jár. Északnak

számos szirtfok rejlik a víz tükre alatt, miken föl lehet akadni, délnek pedig képződik a nagy örvény, s ha az magához ragadja a hajót, nincs emberi hatalom, mely megszabadítsa.

Timár Mihály szemügyre vette azt messzelátójával, s aztán visszakiáltott a kormányosra:

- Egy malom!

Egy dunai malom jött a sebes árban szemközt, melyet nagy vihar szakított le láncáról. Rohan, magára hagyva, vaktában s söpri el maga előtt az útba akadó malmokat s kergeti zátonyra a szemközt jövő terhes hajókat, amelyek nem tudnak előle elég gyorsan félreállni.

Itt pedig nincs hová félreállni.

Timár Mihály nem szólt semmit, hanem hirtelen levetette a kabátját, leugrott az evező legények közé a dereglyébe, s parancsot adott nekik, hogy öten szálljanak át vele a ladikba.

A ladik a hat férfival nagy erőfeszítéssel igyekezett a rohanó ár ellenében haladni. Négyen eveztek, az ötödik kormányozott, a biztos a ladik orrában állt összefont karokkal.

Mire fognak ezek mehetni? Egy ladikkal egy malom ellen.

A ladik azonban nem is tartotta magát a Duna közepén, hanem igyekezett a sziklasziget nyugati ormát elérni.

A folyam olyan hullámokat hányt ezen a helyen, hogy az öt férfi el-eltűnt a hullámvölgyben s a másik percben ismét fönn libegett a szilaj habgerinc tetején.

Mikor a zuhogóhoz közel értek, Timár fölemelte a mázsányi horgonyt s kilökte azt a vízbe, anélkül, hogy a ladikot megingatta volna.

Akkor parancsot adott Timár a kormányosnak, hogy siessenek a malom elé.

Most már értették a szándékát. El akarja fogni a malmot a horgonnyal.

- Rossz gondolat! - mondák a hajósok. - Akkor éppen keresztbe fog feküdni a malom a járható csatornán s elállja a hajó útját, a kötél pedig oly hosszú, hogy vékonysága mellett hamar el fogja szakítani.

Trikalisz Euthym, amint a hajóról észrevette ezt a szándékát Timárnak, ijedten hajította el kezéből a csibukot, s a hajógerincen végigfutva reákiáltott a kormányosra, hogy vágja el a vontató kötelet, s bocsássa vissza a hajót víz mentében.

A kormányos nem értett görögül; de a kézmozdulatokból megértette, hogy mit kívánnak tőle.

Nagy nyugalommal felelt:

- Nem kell mozogni! Tudja Timár, mit csinál!

Trikalisz a rémület dühével rántotta ki handzsárját öve mellől, hogy maga vágja el a kötelet, hanem a kormányos akkor a háta mögé mutatott. S amit Trikalisz Euthym ott látott, az megváltoztatta a szándékát.

Az Al-Duna felől a folyam közepén jött fel egy hajó. Mértföldnyi távolból is kiismeri a gyakorlott szem. Vitorlás árboca van, melyen a vitorla össze van most húzva, magas hátulja és huszonnégy evezője.

Ez török ágyús hajó.

Amint ezt meglátta Trikalisz Euthym, visszadugta a handzsárt az övébe. Az első látványtól, mely a hajó orra előtt mutatkozott, veres lett az arca; a másodiktól elsárgult.

Hanem, amit ezután, a másik oldalon látott Euthym, az ismét visszaadta arcának eltűnt életszínét.

Timár, amint olyan közel jutott a malomhoz, hogy egy hajítással elérhette, egy hosszú tekercset fogott jobbába a horgonykötélből. Annak végén volt egy vaskampó.

A kormánytalan malom jött sebesen közeledve. Nagy lapátkereke forgott sebesen a rohanó árban.

Senki sem volt a veszendőbe menő alkotmányon. Csak egy fehér macska ült a pirosra festett zszindelytetőn s onnan nyávogott kétségbeesett hangon.

Timár, a malomhoz érve, hirtelen megcsóválta a feje fölött a vaskampós végű kötelet s ráhajította a lapátkerekre.

Amint a vaskampó beleakadt az egyik lapátba, a víztől hajtott kerék elkezdte szépen fölgombolyítani a horgonykötelet, s ennél fogva csendes eltérő irányt adott a malomnak a perigradai sziget felé, hogy a szirthez csapja magát.

- Mondtam, hogy tudja Timár, mit csinál! - dörmögé Fabula János, míg Euthym örömkitéréssel kiáltott föl: „Jól van, fiam!”

Timéa a malmot kezdte nézni. Ahhoz már nem kellett messzelátó, mert a malom és hajó oly közel jöttek már egymáshoz, hogy a szűk, ötven öles csatornában alig tíz ölnyi távolság maradhatott köztük.

Éppen elég, hogy a hajó sértetlenül elmeheessen mellette.

Timéa nem látta sem a veszedelmet, sem a megmenekülést; csupán a magára hagyott fehér macskát.

Az meg, hogy emberlakta hajót látott maga felé közeledni, felszökött helyéből s elkezdett a tető párkányán végigszaladgálni, sírva, nyivákolva, s méregetve a tért a hajó és a malom között, ha át bírná-e ugrani?

- Ah! A szegény kis cica! - szepegett Timéa. - Bár csak olyan közel jönne hozzánk, hogy átjöhetne a hajónkra.

- Szegény, szép, fehér cica!

- Ne féltsd azt, gyermekem! - vigasztalá őt Euthym. - Ha a sziklához ér a malom, majd kiszökik a partra.

Csakhogy a fehér cica nem akarta meglátni a szigetet a malom túlsó oldala felől; folyvást az innenső párkányon szaladgált, Timéa integetett neki kendőjével, mikor hajójuk már szerencsésen elhaladt a megbüvölt malom mellett. Kiáltozott rá majd görögül, majd a minden macskák nyelvén: „eredj! fordulj meg! ki a partra! sic! szaladj!” de a kétségbeesett állat csak nem értette azt meg.

A malom pedig rohant a maga veszedelmébe.

Az áradat neki vitte az örvénynek az elszabadult malmot.

Amíg odáig ért, fenekén törést kapott, féloldalt megmerült, a lapátkereke egyenesen állt az ég felé, a fehér cica annak a végére futott föl s ott állt meg felgömbített háttal. A forgó megkapta a deszka alkotmányt, egy nagyot lódított rajta széles körben, az négyszer-ötször megfordult saját maga körül, recsegett, ropogott minden gerendája, s aztán eltűnt a víz alatt.

A fehér cica is.

Timéa borzalommal takarta el arcát.

Hanem a „Szent Borbála” hajó meg volt mentve.

Két veszedelmét már kikerülte a „Borbála”, a Vaskapu szikláit s a török ágyunaszádot, mely el akarta fogni az egész hajót, de legfőképpen Euthymot meg Timéát. Még kettő hátra volt: az egyik a bóra, a másik az orsovai vesztegár.

A Vaskapu öblén fölül a két part sziklameredeke szűk torkolatba szorítja össze az óriás folyót. A kettős fal között rohan alá a veszedelmes ár.

Ebben a szűk sziklamederben uszik előre a tehetetlen hajó.

S a bóra - ahogy a veszedelmes szelet nevezik erre - nem árthat itten, mert a kettős sziklafal elfogja a szelet.

Hanem a bóra nem alszik!

Délután volt már az idő. A kormányos átadta a kormányrudat a másodkormányosnak; ő maga letelepedett a hajó hátulján rakott tűzhely mellé; tüzet rakott s egy hosszú fanyársra egy darab marhahúst, egy darab szalonnát, egy darab disznóhúst szoroson fölhúz s aztán folytatja ugyan- ebben a sorrendben s mindazt együtt, a szabadon lángoló tüzőn, forgatja, míg megehetővé nem lesz.

Hanem ezalatt egyszerre elsötétült az a szűk égboltozat odafönn, a két szikla között.

A bóra egyszerre olyan fergeteget támaszt maga előtt, mely egy pillanat alatt elfogja a két bércfal közt a kék boltozatot, s éjjeli sötétség lesz ideleln a völgyben. Odafönn tolongó felhők, kétfelől sötét sziklák. Néha átcikkázik a magasban a zöldfényű villám, hirtelen kettészakadó csattanással lecsap a Dunába. A zápor szakad.

A hajónak pedig mégis előre kell mennie.

Mennie kell, hogy az éjszaka Orsován ne találja többé.

Látni nem lehet, csak a villámlobbanásnál. A tülök szavával jelt adni nem szabad többé, mert azt nemcsak a román parton hallanák meg. Hanem a furfangos ember még itt is tud segíteni magán.

A hajóbiztos kiáll a hajó orrára s elővéve a tűzkövet és acélt, elkezd vele csiholni.

Ezt a tüzet nem olthatja ki a zápor. Ezt a záporon keresztül is meglátják a vontatók s ahány- szor szikrát vet az acél, értik már a jelből, mit kell tenniök. A partról szintén hasonló tűzkő- csiholás villanásai adnak feleletet. Ez a Vaskapu hajósainak titkos távirása.

Timéának tetszett ez a zivatar.

Török kámzsáját fejére húzva, kinézett szobácskája ablakán.

A hajó ezalatt haladt a zivatar dacára tovább.

S egyszer aztán kijutott a sötét sziklasírból s a nyugat felé elterülő víztükörben meglátszott az utazók előtt a szigetre épült Orsova.

...Ez volt rájuk nézve a negyedik, ez volt a legnagyobb rém!...

A nap lement már, mikor a „Szent Borbála” Orsova alá megérkezett.

- Holnap még nagyobb szél lesz, mint ma volt, - dörmögé a kormányos, a vörös égre tekintve.

De amitől jobban megrémültek, mint a vörös égtől, az egy kis, sárga-feketére festett csónak volt, mely a hajó felé közeledett.

A „Szent Borbála” horgonyt vetett a sziget előtt, s várta a közeledő csónakot. Abban három fegyveres ember ült. Kettő szuronyos puskával; azonkívül a két evezőlegény és a kormányos.

Euthym nyugtalanul járt alá s föl azon a kis téren. Timár odalépett hozzá s halkán jelenté:

- A vizsgáló őrség jön.

Euthym kivonta börtüszőjéből selyem erszényét s abból két göngyöleget adott át Timárnak.

Mindenik göngyölegben száz-száz arany volt.

A csónak nemsokára odaért a hajóhoz s a három fegyveres átlépett a hajópárkányra.

Az egyik, a vámfelügyelő, akinek föladata a hajóterhet átvizsgálni, nincs-e közte olyan áru, amit nem szabad behozni idegen országból, vagy tiltott fegyverszállítmány? A másik kettő pénzügyőr, akik fegyveres segítségül vannak.

Kezdődik a kikérdezés.

A vámfelügyelő odafordul Timárhoz.

- Honnan? - Galacból. - Ki a hajótulajdonos? - Brazovics Athanáz. - Hajóteherbirtokos? - Trikalisz Euthym.

A vámőr aztán szigorú hangon követeli, hogy a hajófüdél bejáratát előtte nyissák ki. Kivánságának eleget tesznek. Bemennek hárman a hajó belsejébe; velük menni senkinek nem szabad a hajósnép közül.

Egy zsákot a sok közül kioldanak, abban bizony buza volt.

„Elég konkolyos buza!” ez az észrevétele rá a vámőrnek.

Bizonyosan a többiben is buza van s elhíhető, hogy a többi is mind olyan konkolyos.

Azután minden zeget-zugot jól megvizsgálják, mivel nem lehet semmi gyanús tárgyra találni, ismét napvilágra kerül a három vizsgáló.

Tulajdonképpen holdvilágra, mert a nap már leáldozott s a rongyos felhőkön keresztül valami ferdeképű hold világít alá, úgy tűnve föl, mintha ő szaladna legjobban a lomha felhők között, el-elbujva meg kivilágítva.

A vámőr maga elé idézi a hajóbiztost s kemény, hivatalos hangon tudtára adja, hogy a hajón semmi tiltott árut nem talált.

Ekkor kiadják a bizonyítványt affelől, hogy mindent rendben találtak. A vámőr kiadta az engedelmet, hogy a hajó tovább mehet.

Kezet is szorított a hajóbiztossal s azt mondá neki:

- Ön komáromi lakos. Ismerni fogja ott Kacsuka urat. Igen! Adja át neki ezt a levelet, ha hazaér. Nincs rajta a cím; az nem szükség. Ön nem felejtí el a nevét. Olyan spanyoltánc forma neve van. Csak vigye el ezt hozzá, amint hazaér. Nem fogja ön megbánni.

A Borbála haladhatott tovább, s ha fenekétől a padlásig minden zsákja tömve volt is sóval, kávéval, török dohánnyal, többé senki sem tartóztatta fel őket a Dunán.

Hanem hát nem is az volt azon a hajón, hanem - valami más.

Timár eltette tárcájába a címtelen levelet s gondolta magában: vajjon mi lehet benne írva? Abba pedig az volt írva:

„Sógor! Ajánlom e levél átadóját különös figyelmedbe. Ez egy arany ember!”

II. A senki szigete.

A „Borbála” egypár óra múlva, éjfél után két órakor megindult Orsova alól.

Vidáman haladnak előre egészen a Morava torkolatáig, hanem ahogy nyilni kezd a magyar sikság, hát a szél nagy erővel támadja meg a hajót. A vontató lovak kint a parton nem tudják többé föntartani.

Nem lehet előrehaladni, ki van mondva. A hajó előtt áll az osztrovai sziget, meredek és szakadékos, roppant vénségű fűzfákkal benöve. Ezen az elhagyatott helyen pihent meg a „Borbála”.

És most még új baj is jelentkezett: elfogyott minden élelmiszer. Mindössze egy-két font kávéjuk, cukruk volt csak és egy skatulya török dulcsásza (édesség), az is a Timéáé.

- Nincsen semmi baj! - mondá Timár - valamerre a parton csak lakik ember; birka vagy kecskegödölye mindenütt akad.

És még egy másik baj is volt. A folyam elkezdte himbálni a hajót, hogy Timéa rosszul lett, ijedezett.

Talán még hajlékot is lehet itt találni valahol?

Timár éles szeme észrevette, hogy a nádas közül fölmagasló fák teteje fölött valami vékony füst emelkedik ki. Ott emberi lakás van.

- Odamegyek, megnézem, ki lakik ott?

A hajón volt egy kicsiny lélekvesztő, amit a biztos vadászatra szokott használni, ha valahol vesztegelni kellett, amikor ráért vadkacsákat lődözni a sás közt.

A csónakot a vízbe ereszteté, vette a puskáját, vadásztarisznyáját és egy összefűzhető hálót. Az ember nem tudja, hogy mit szerezhetsz, vadat-e vagy halat? s aztán egyedül nekiindult a nádasnak, egy lapáttal hajtva is, kormányozva is a csónakot.

Mint tapasztalt vadász és vízjáró hamar rátalált a törésre, amin keresztül a nádasba lehet hatolni, s ott azután a vízi növényzet megmondta neki mindig, hogy hol jár. Ahol a víz színén a nagy nymféalevelek libegnek, zöldes-fehér, teljes tulipánvirágaikkal, ott mély víz van. Ahol pedig a vízi perkáta fut föl a nád buzogányos száaira, ott már kavicsos talaj van, mely nem szokott mindig a víz alatt lenni.

Ha a csónakos útmutató növényeit nem érti, úgy beletévedhet a nádberekbe, hogy egész nap sem talál ki belőle.

Amint a bozóton, mely testszín virágu fürteivel egész rengeteget alkot, keresztül verhette magát, egyszerre maga előtt látta Timár, amit keresett, egy szigetet.

Egy névtelen új sziget ez, mely senkié sem; melynek nincs sem földesúra, sem királya, sem hatósága, sem papja, mely nem tartozik semmi országhoz, semmi vármegyéhez. A török-szerb határon sok ilyen paradicsomi hely van, melyen nem szánt, nem kaszál, nem legeltet senki. Egyedül a vadvirágnak és a vadállatnak hazája. S ki tudja még kinek?

A sziget északi partján a kavics egész torlaszokban volt fölhalmozva. Emberfőnyi és hordónagyságu darabokban néhol. A közt nádgyöker és korhatag fatörmelék, a sekélyesebb zátony zöld és barnahéju dunai kagylókkal fedve, az iszapos partoldalban pedig katlanszerű lyukak vannak vájva, mikbe a közeledő léptek hangjára százai a teknősbékáknak sietnek elrejtőzni.

A partot egész hosszában a vörös fűz törpe bokrai lepik be. Itt kihuzta csónakját Timár a partra s megkötötte egy fűztörzshöz.

Beljebb haladva, óriási füzek és jegenyék irtatlan erdején kell áthatolni. A fákat sok helyütt halomra döntögette a vihar.

Egy mélyen fekvő lapályos térségen, hol nem tenyészik fa és bokor, tocsogó víz közül, kövér, ernyős növények magaslanak föl.

Öles növények, tűzpiros virágokkal. A fű közt tenyész a nefelejts s az orvosi nadálytő mézterhes piros virága. Nem csoda, ha a korhadt fűzfák oduiban annyi vadméh rajzik. S a virágok közt csodálatos zöld, barna, vörös, gyümölcsalaku gumók emelkednek ki, miket nem is ismer minden ember; tavasszal virított hagymás növények érett magtokjai azok.

Ezentúl megint következik a bozót, de már a fűz és nyárfa vadalmával keverve, s az aljat galagonya lepi be. Itt már magasabb a sziget talaja.

Timár megállt és hallgatózott. Semmi nesz. Emlős állatja nincs a szigetnek. Az árvíz elpusztítja azt. Csak madár lakik rajta, és repülő rovar és hullók.

A madarak közül nem jön ide a pacsirta, sem a vadgalamb; azok a szigeten nem élnek meg. Azoknak mind olyan hely kell, ahol ember lakik, magot vet.

Hanem két állat mégis van, mely a szigeten is elárulja az emberi lény közellétét. Az egyik a darázs, a másik a sárgarigó. Mind a kettő szereti a nemesített gyümölcsöt.

Ahol ezek az óriási darázfészkek függenek alá a fákról, ahol a sárgarigó hallatja a pagonyba hivogató fütytyét, ott gyümölcsnek kell lenni.

Timár megindult a rigófütyty után.

S amint átvergődött a tüskés galagonya és vörösgyűrű-bozót, amelyek hegyes tőreikkel össze-vissza szurkálták ruháin keresztül, egyszerre a bámulattól megigézve állt meg.

Amit maga előtt látott, az a paradicsom volt.

Egy rendezett kert, valami öt-hat holdra terjedő, nem sorba, de szabályosan csoportokba ültetett gyümölcsfajai. Ágaikat földig huzza édes terhük. Aranylő, pirosló gyümölcscsel rakva alma- és körtefák; a szilvafák minden faja, mintha rózsá- vagy liliomcsokor volna a ragyogó gyümölcstől; a fűben a láb előtt terítve hever a lehullott fölösleg fölszedetlen.

Ösvény nincs, fűvel van a fák alja benöve egészen.

Közbe egész bozótot képez a málna, ribiszke és pöszméte, s a terebély fák hézagait aranyzínű lecsüggő gyümölcságaival tölti be a cidon alma, a birs.

Hanem ahol a fák közül kilátni, ott egy virágos kert hivogat. Ez is csodálatos mezei virágokból van összegyűjtve. Sötétkék csengetyűkék csoportjai, a pettyes turbánliliomok; az alkermes vérfürtjei, a gyönyörű pillangótermő virágok, valami csodálatos úton kerti virággá nemesítve, tanuskodnak emberi lény közellétéről. Elárulja azt végre maga a lakhely, ahonnan a füst előjön.

Milyen kis menedék az! Hátul van egy óriási szikla; annak van egy mélyedése; ott áll bizonyosan a tűzhely, s onnan megy le egy másik odu, ahol a pince van. A szikla tetején van a kürtő, melyen a füst kijő. Azután a sziklához van ragasztva kőből, vályogból egy hajlék, annak van két ablaka, két szobája. Az egyik ablak kisebb, mint a másik, s az egyik szoba alacsonyabb, mint a másik, náddal van földve mind a kettő. Azután a kettőhöz oldalt van hozzátákolva egy tornác fából.

De sem a kő-, sem a vályog-, sem a faépületen nem látszik, hogy miből van építve, mert az olyan sűrűen be van futtatva dél felől szőlővel, aminek ezernyi piros és kék fürtei a dérfestette levél közt mosolyognak, északra pedig komlóval, melynek érett tobozai, mint a zöld arany fedik még a magas szikla homlokát is, aminek legkopárabb teteje be van ültetve rózsás fűfűvel, hogy semmi se maradjon rajta, ami nem zöld.

Itt asszonyok laknak.

III. Almira és Narcissza.

Timár a rejtett tanya felé irányozta lépteit. A virágos kerten keresztül már látszott valami út, mely a lakhoz vezet. Csakhogy azt is úgy belepte a fű, hogy a rajta járó lépése nem okozott dobajt. Egész nesztelenül juthatott el a kis tornácig.

Semmi emberi lényt nem látott se távol, se közel.

A tornác előtt azonban feküdt egy nagy fekete kutya. Abból a derék ujfundlandi fajból való, amely olyan okos és méltóságos állat, hogy az ember nem meri tegezni.

Óriási izmos állat. Amint szétnyúlt a tornác előtt, természetével az egyik oszloptól a másikig, teljesen elfogta a tért. A fekete őr méltóztatott úgy tenni, mint aki alszik, és sem a közeledő idegennel, sem a vele ingerkedő cicával nem törődött.

A cica elég vakmerő volt a végignyúlt hatalmasságon keresztül-kasul bukfacezni, talpacskaival annak az orrát bosszantani, sőt utoljára hanyatfeküdt eléje s a roppant állat széles első lábát négy macskatalpa közé fogva, azzal mint valami bábuval, macskamódjára játszott. A nagy fekete úrnak mikor nagyon csiklandott már a talpa, visszarántotta az egyiket s odanyújtotta neki a másik lábát, játsszék azzal.

És Timárnak nem az jutott eszébe, hogy hej, ha ez a nagy fekete valaki megfogja a nyakamat, ugyan pórul járok vele, hanem az, hogy, hej, ha Timéa meglátja majd azt a kis fehér cicát, hogy meg fog majd annak örülni!

Azonban a kutyától nem lehetett bemenni a hajlékba; egészen az útban feküdt. Timár köhögéssel akarta észrevétni, hogy itt valaki jár. Arra a nagy állat fölemelte a fejét, végignézett a jövevényen azzal a nagy dióbarna okos szemével, amely úgy néz éppen, mint az emberi szem. Tud sírni és nevetni, haragudni és hizelegni. S aztán megint letette a fejét a földre, mintha azt mondaná: csak „egy” ember! azért föl se kelünk.

Timár pedig úgy okoskodott, hogy ahol a kémény füstöl, ott a konyhában tüzel valaki. Ő tehát onnan kívülről elkezdett sűrű jónapokat kívánni annak a nem látott valakinek odabenn háromféle nyelven: magyarul, szerbül és románul.

Mire aztán egy női hang kiszólt onnan belülről magyarul:

- Jó napot! No hát jöjjön be! Ki az?

- Mennék, de a kutya itt fekszik az útban.

- Lépjen át rajta.

- Nem fog meg?

- Nem bántja az a jó embereket.

Timár bátorságot vett magának, keresztül lépni a roppant állaton. A kutya meg se mozdult, csak a farkát emelintette meg egyszer, mintha üdvözlőleg csóválná.

Amint a tornác alá lépett, két ajtót látott maga előtt Timár. Az egyik a kőből rakott, a másik a kőből vájt oduba vezetett. Ez az utóbbi volt a konyha. Ott látott a tűzhely előtt állni egy nőt, aki egy rostát tartott kezében, s azt a tűz fölött forgatta. Timár tudta már, hogy az nem valami boszorkány mesterség, hanem kukoricapattogatás. Ezt bizony a jövevény kedvéért nem lehetett félbenhagyni.

Ez a pattogatott kukorica igen népszerű eledel itt Magyarországon, s úgy hiszem, nálunk senkinek sem kell azt hosszasan magyarázni, hogy milyen? Áldott jó eledel. Az ember igen jóízűt ehetik belőle, anélkül, hogy valaha jóllaknék vele; mert mire eleget evett belőle, már akkorra megint megéhezett.

A nő, aki a tűzhelynél a kukoricapattogatással foglalkozott, megszólította:

- No, jöjjön közelebb, uram, s üljön le!

Aztán kiöntötte a hófehérré pattogatott kukoricát egy fonott kosárkába s megkínálta vele. Kóstolja meg, azután egy kancsót vett föl a földről s odanyújtá azt is. Meggybor. Most készült frissiben.

Timár leült egy mindenféle vesszőből készült székre. Arra a hatalmas fekete ajtónálló is fölállt fektéből s odament a jövevényhez és leült vele szemközt.

A nő egy marokkal adott a fekete állatnak is a sült csemegéből, mit az egész vígan ropogatott meg. A fehér cica is követni akarta, hanem a legelső pattogatott kukorica úgy beleragadt a fogába, hogy nem kellett neki több belőle, csak az első lábát rázogatta tőle, mintha azzal hágott volna bele. Föl is ugrott aztán a tűzhelyre s onnan pislogott bele egy mázatlan fazékba, mely a tűz mellett pöfögött.

- Pompás egy állat! - mondá Timár a nagy kutyára. - Csodálom, hogy olyan szelíd, még csak rám sem mordult.

- Nem bántja az a jó embert soha, uram. Ilyen szelid az, mikor bárminő idegen jön ide. Aki jó ember: megismeri s nem ugatja meg; de próbáljon csak egy rossz ember jönni! azt már a sziget túlsó végén megérzi, s jaj annak, ha a foga közé kerül. Borzasztó állat! A múlt télen egy ordas farkas jött át a jégen; a kecskéinkre éhezett. Ott van kiterítve a bőre a szobában. Azt neki egy perc volt megfojtani. Hanem a jó ember a hátára ülhet, még sem bántja. Nos hát, uram honnan jött ön és mit kíván tőlem?

- Hát legelőször is bocsánatot kérek, asszonyom, hogy így tüskén-bokron keresztül idetörtem az ön kertjébe. A hajómat kiverte a nagy szél a tulsó partról, ide kellett menekülnöm vele az osztrovai sziget mellé.

- Igaz! A zúgásról hallom, hogy nagy szélnek kell lenni.

Ezt a helyet oly sűrűn fogta körül az ős rengeteg, hogy a szelet csak a hangjáról lehetett megtudni, ha fű.

- Most aztán itt kell vesztegelnünk, míg a szél odább ereszt. Az élelmiszereink pedig elfogytak s annál fogva kénytelen vagyok a legelső tanyát fölkeresni, ahol a kéményt füstölni látom, s szépen megkérni a ház gazdáját, hogy adhatna-e valami élelmiszert a hajós népünknek illő fizetésért?

- Igen is, adok uram! s a fizetést is elveszem, mert abból élek. Van kecskegödölyénk, málélisztünk, sajtunk és gyümölcsünk. Amit kíván ön, azt választhat. Azért természetjük. Innen rendszeren el szokták hordani a terményeinket a szomszéd vidékből jövő kufárok hajóval. Mi kertészek vagyunk.

- Először is nagyon köszönök mindent, asszonyom, és mindabból fogok kérni. A hajótól majd elküldöm a kormányost egypár legénnyel, hogy szállítsa el a holmit. Mondja meg, asszonyom, hogy mit fizessek? Hét embernek van szüksége három napi eledelre.

- Ne nyuljon ön a tárcájához, uram! Nálam nem fizetnek pénzzel. Legfőlebb rám törnének. Így pedig minden ember tudja, hogy ezen a szigeten egy félkrajcár sincsen soha, azért nyugton alszunk itten. Nálam cserevásár foly. Én adok gyümölcsöt, mézet, viaszkot, gyógyító füveket, s nekem hoznak érte búzát, sót, gulyának való kelmét, edényt, vaseszközöket.

- Mint az ausztráliai szigeteken.

- Éppen úgy.

- Jól van, asszonyom, tehát a mi hajónkon van buza is, só is, bízza ön rám, majd én kiszámítom, mi ára van annak, amit ön ad, s mennyi ára van annak, amit mi hozunk vissza? Nem fogom önt megcsalni.

- Elhiszem, uram!

- De most még egy kérésem van. A hajómon van egy utazó uraság is, fiatal leányával. A lányka nincs szokva viharos hajón lételhez, s beteg lett bele. Nem adhatna ön utazóimnak szállást, míg a vihar megszűnik?

A nő erre a kívánatra se jött zavarba.

- Azt is adhatok, uram! Nézzen ide, két szűk kis szobánk van. Egyben magunk huzódunk meg, a másikban, ha jó ember kér szállást, megtalálja azt, amit keres: nyugalmat, bár nem sok kényelmet. Ön maga, ha szintén itt akar maradni, a padlásra szorul majd föl; hanem ott jó friss széna van, s a hajósok nem kényes emberek.

- Én igen köszönöm önnek, asszonyom, szíves készségét, azonnal sietek vissza a hajóra, utasaimat idehozni.

- Igen jó lesz. Hanem hát most ne arra térjen ön vissza a csónakjához, amerről jött. Ott a süppedékes semlyéken, meg a tüskés bozótokon keresztül bajos volna önnek idevezetni egy úri kisasszonyt. Van itt egy járható ösvény végig a part mentében. Bíz az be van növe füvel, mert kevés ember tapossa, s a föld mindjárt begyepesedik. Hanem majd elvezettetem odáig, ahol ön a csónakjára rátalál, majd visszajövet aztán közelebb köthet ki, ha nagyobb ladikkal jön. Almira!

Timár szétnézett, hogy melyik zugából a háznak, vagy melyik bokrából a kertnek jön elő az az Almira, aki őket a járt útra vezesse? A nagy fekete kutya pedig fölállt s elkezdte a farkát csóválni, olyanokat ütve vele a nyitott ajtón, mintha öreg dobot verne.

- No, Almira vezesd el ezt az urat a partra! - mondá neki a nő, mire a megszólított valamit mormogott Timárnak kutyanyelven, s aztán megfogva a köpenyege szegletét a fogával, egyet rántott rajta, hogy no, jőjjön hát.

- Á, tehát ő az az Almira, aki engemet el fog vezetni! Nagyon le vagyok érte kötelezve, Almira úr! - szólt Timár nevetve, s vette a kalapját és puskáját; Istennek ajánlá a ház asszonyát, s ment a kutya után.

Almira folyvást a köpenye szegleténél fogva vezette a vendég urat egész finom barátsággal; keresztül a gyümölcsösön, ahol vigyázni kellett az embernek, hogy a sok lehullott szilvát agyon ne gázolja.

A fehér cica sem maradt el, annak is tudni kellett, hogy Almira hová viszi az idegent? Hol előtte, hol utána szaladgált a puha fűben.

A gyümölcsös széléhez érve, valahonnan valami magasból egy csengő hang kiáltott le:

„Narcissza!”

Timár széttékné. Először azt nézte, hogy ki szólt itten? Azután meg azt, hogy kinek szóltak?

Azt, hogy kit szólítottak, mindjárt megtudhatta, mert a hívásra egyszerre félreugrott a fehér cica s farkát gömbölyüvé borzolva szaladt föl egyenesen egy terebélyes körtefára, melynek sűrű lombjain keresztül valami fehér ruhát látott Timár kivillanni. De tovább vizsgálódnia nem lehetett, mert Almira tovább vonta.

Almira igen szép, utifüves ösvényen vezette őt aztán a part mentében végig, míg arra a helyre rátalált, ahol csónakját elhagyta.

Abban a percben nagy süvöltéssel húz végig a levegőn két mocsári szalonka a sziget felé.

Timárnál egy perc műve volt meggondolni, hogy az minő finom estebéd lenne Timéának, aztán lekapni a válláról a puskáját, a két szalonkát két lövéssel leszedni a levegőből.

Hanem a másik percben ő maga sem állt többé a lábán.

Almira abban a pillanatban, amelyben a fegyverét kilötte, megragadta a gallérjánál fogva. S mintha a villám csapta volna le, úgy vágta a földre. Föl akart kelni; de tapasztalta, hogy erős ellenféllel van dolga, akivel nem lehet tréfálni. Nem bántotta őt Almira, csak fogta szépen a gallérját s nem engedte fölkelni.

Timár váltig iparkodott őt kiengesztelni.

Magyarázta neki, hogy hisz ez vadászat.

Veszedelemes helyzetének azzal szakadt vége, hogy a szigetlakó nő futva ment oda a lövés hangjára s messziről kiáltozva Almira nevét; mire aztán elereszté gallérját a furcsa jó barát.

- Jaj, uram! - sopánkodott a nő, árkon-bokron keresztül törve magát a veszedelem színhelyére.
- Elfeledtem önnek megmondani, hogy ne lövöldözzön ám, mert akkor Almira lefogja. A lövésért borzasztóan haragszik. Ej, de ostoba voltam, hogy ezt önnel nem tudattam.

- Nem tesz semmit, asszonyom! - szólt Timár nevetve. - Ebből ugyan hatalmas erdőkerülő vált volna, mondhatom. De hát lássa ön, egypár szalonkát lőttem, azt hiszem, jó lesz az estebédre a vendégeknek.

- Majd megkeresem őket. Ön csak menjen már a ladikjába. És ha visszajön, a puskáját hagyja otthon, mert higgye el nekem, hogy már ezentúl, amint Almira meglátja önnek a kezében a fegyvert, rögtön el fogja azt öntől venni. Nem lehet vele tréfálni.

- Dejszen azt tapasztaltam. Hatalmas egy derék kutya! Mire meggondoltam, hogy védelmezem magamat, már a földön voltam. Jó, hogy a nyakamat le nem harapta.

- Oh, harapni embert soha sem szokott! Hanem ha valaki védni akarja ellene magát, annak a karját úgy átfogja fogaival, mintha vasbilincsbe volna téve, s aztán úgy tartja, míg érte nem megyünk. No, uram, a viszontlátásig!

Nem telt bele egy óra, hogy a nagyobbik csónak kikötött a sziget partján, új vendégeivel.

Timár a hajótól a partig folyvást Almiráról és Narcisszáról beszélt Timéának, hogy feledtesse a gyermekkel testi szenvedését s a hullámoktól való félelmét. Egyszerre vége lett mind a kettőnek, amint a partra szálltak.

Timár előrement útmutatónak. Timéa Euthym karjába kapaszkodva követte. A két hajólegény és a kormányos vitte utánuk zsákokban saraglyára téve, amit cserébe hoztak.

Már messziről hallatszott Almira csaholása. Az az üdvözlő hang volt az, amivel az eb jó ismerős közeledtét szokta jelenteni. Olyankor eléje szalad a közeledőnek.

Almira fele úton érte a kiszállókat. Először körülcsaholta az egész társaságot, azután egyenként váltott szót a kormányossal, a hajós legényekkel meg Timárral. Majd Timéához sompolygott s szerét tette, hogy kezet csókoljon neki. Hanem, amint Euthymhoz ért, elcsendesült, elkezdte azt a lába száráról fölfelé végigszaglászni, s aztán el nem maradt a sarkából, egyre szimatolt, s közbe nagyokat rázott a fején, két fülét úgy verve össze, hogy csak úgy csattogott.

A szigeti lak asszonya tornácába kiállva várta az érkezőket, s amint kibukkantak a fák közül, erős hangon kiáltotta:

- Noémi!

Erre a hívásra valaki közelített a kert belsejéből. Két sor sűrű magas málnabokor közül, mely mint zöld fal fölül szinte egymásba borult, jött ki egy kis leány.

Euthym, Timéa és Timár megálltak a málnalugas végén, hogy a közeledő alakot bevárják.

A gyermek azzal gondolta vendégeit legszívesebben üdvözölni, ha megkínálja őket az ölében hozott gyümölcessel. Szép, piros csikos körte volt az. Azután anyjához fordult, aki megszólította.

- Már most eredj! Vedd át a hajósoktól, amit hoztak, rakasd le a kamrába, azután töltsd meg a zsákjukat máléliszttel, a fazekaikat mézzel, a kosaraikat érett gyümölcessel. S válassz ki a számukra kettőt a kecskegödölyékből.

- Én nem választok, - suttogá a leány, - válasszanak ők.

- Bohó leány! - mondá nyájas nehezteléssel a nő. - Ez bizony valamennyi kecskegidót megtartaná, soha egyet le nem engedne vágatni. No hát csak válasszanak ők. Ne legyen senkinek panasza. Addig én az estebéd után látok.

Noémi magával hívta a hajósokat s felnyitotta előttük a kamrát és gyümölcstárt. Ez mindenik egy külön odu volt a sziklában, külön ajtóval elzárva. Ez a szikla tele volt apróbb-nagyobb üregekkel. A legnagyobbat, a fölfelé menő kürtővel konyhának, a legmélyebbet pincének, a legmagasabbat galambháznak, a többit téli vagy nyári rakodónak használták.

A gyermek elvégezte a hajósokkal a cserevásárt okosan és igazságosan. Áldomásul még egy ital meggybort is adott mindenkinek, s jó szokás szerint fölkererte őket, hogy ha megint erre járnak, megint ő náluk vásároljanak. Azután visszatért a kunyhóhoz.

Nem is várt semmi utasítást, hozzálátott a terítéshez. A tornác alatt a kis asztalra fölterítette a finom szalmagyékényt, arra négy tányért tett késsel, villával és cinkalánnal.

Hát az ötödiknek?

Az a macskaasztalnál fog ülni. Igazán macskaasztalnál. A tornác lépcsője előtt van egy alacsony fapad; annak a közepére jön Noémi számára egy cseréptányér, pici kis kés, villa, kanál hozzá, a két végére pedig egy-egy fatányér Almirának és Narcissának. Azok nem kapnak kést, villát hozzá. S mikor a három vendég a ház asszonyával együtt az asztalnál körül adta egymásnak a tálát, akkor a macskaasztalhoz kerül az le; Noémi igazságosan oszt a maga vendégeinek.

Noémi a kisebb falatokat Narcissza tálára teszi, a jobban megrágni valókat Almirának adja, utoljára vesz magának. És azoknak addig hozzányúlni nem szabad, míg ő meg nem fűjja az ételüket, hogy meleg ne legyen; akárhogy emelgeti is a fülét Almira, s akárhogy törléskedik is vállához Narcissza. A gyerekeknek szót kell fogadni.

A sziget asszonya, jó magyar szokásból, ki akart tenni magáért vendégei előtt.

A két szalonkát elkészíté haricskával; de Timárnak előre megsugta, hogy csak kisasszonyoknak való eledel, a férfiak számára jó malacpörköltet készített.

Timéa nem evett abból, hanem letelepedett Noémi mellé a lépcsőre.

Timéa ugyan nem értett magyarul, Noémi pedig nem értett görögül; hanem ott volt kettőjük között a macska; az értett magyarul is, görögül is.

A kis fehér cica megértette, hogy mit tesz az, mikor Timéa fehér kezével végigsimítja a hátát s arra Noémi öléből áttörleszkedik Timéa ölébe. A fejét fölemeli Timéa arcához s odadörzsölgeti gyöngéden fehér pofáját a fehér archoz, szép piros száját, azokkal a hegyes fogaival, fölnyitva s hamis szemeivel fölpislogatva reá. Azután föllép a vállára, körülkerüli a nyakát, megint átvándorol Noémihoz és onnét ismét vissza.

Noémi örül annak, hogy az idegen kisasszony úgy szereti az ő kedves macskáját.

Hanem ez a jókedv elkeseredik, mikor látja, hogy az idegen leány már nagyon is szereti az ő cicáját. Egészen megtartja magának, meg is csókolgatja. S hogy keserősége még nagyobb legyen, azt is tapasztalja, hogy Narcissza milyen könnyen hűtelen lesz; milyen hamar elfogadja az idegen leány gyűgyögetését, hogy hizeleg neki vissza, s mikor Noémi híjja nevével: Narcissza, még csak rá sem ügyl.

Noémi megneheztelt Narcisszára, s megfogta a farkát, hogy visszahúzza őt magához. Ezért meg Narcissza éppen hozzákapt a körmével s végigkarcolta a kezét.

Timéa kézcsuklóját egy kígyóalakú, kékre zománcolt arany karperec fonta körül. Mikor Narcissza megkarcolta Noémit, Timéa levonta kezéről azt a hajlós karperecet s Noémi kezére akarta azt fonni, bizonyosan azért, hogy fájdalmát enyhítse vele.

Noémi pedig félreértette a dolgot. Azt hitte, hogy az idegen kisasszony azért a karperecért meg akarja tőle venni a Narcisszát. Az pedig nem eladó.

- Nem kell a karperec! Nem adom érte Narcisszát. Tartsa meg a karperecét. A Narcissza az enyém marad. Jer ide, Narcissza!

S hogy Narcissza még sem akarta megérteni a hívást, Noémi hirtelen egy jó kis pofont adott neki a fejére, mire a fölriadt Narcissza keresztül ugrott a padon s tüszkölve, köpködve futott föl egy diófára, onnan morgott le azután nagy nehezteléssel.

Timéa felszökött Noémi mellől s a lehuzott karperecet a háziasszonynak adta át, s azután odaült Euthym mellé, annak vállára téve fejét.

Timár tolmácsolta az ajándékot.

- A kisasszonynak adja azt emlékül. Aranyból van.

Amint azt kimondta, hogy aranyból van, ijedten ejtette ki a kezéből a nő; mintha igazi kígyó volna s zavarodottan tekintett Noémire, azt sem bírta neki mondani, hogy „köszönd meg szépen”.

IV. A szigetlakók története.

Késő estvén Timár még mindig kint ült a ház előtt. A sziget asszonya, aki Teréza mamának nevezte magát, ott ült a közelében és elbeszélte neki élete történetét. Hogyan került ide kis lányával, amikor férje, - aki pancsovai kereskedő volt - tönkre ment és meghalt.

Teréza mama így beszélt:

- Szegény férjem sokat beszélt egy kis szigetről, melyet ötven év óta alkotott a Duna az Osztrova sziget mellett levő nádasban. Ő vadászni járt oda őszi napokban s sokat emlegetett egy odvas sziklát, ahol zivatar elől meghuzta magát. Azt mondta, hogy ez a sziget senkié. A Duna építette - senkinek. Semmi kormánynak nincs még róla tudomása; egyik országnak sincs még joga azt a maga területéhez számítani. Ott nem szánt, nem vet senki. Föld, fa, fű senkié. Ha senkié, hát miért ne foglalhatnám én el? Elkérem azt a jó Istentől. Elkérem a Dunától. Miért ne adhatnák nekem? Termesztek rajta kenyeret. Hogyan természetek? miféle kenyeret? azt még nem tudom. A szükség majd megtanít rá.

Egy csónakom maradt még. Abba beleülünk: Noémi, én és Almira. Áteveztem a senki szigetére. Nem próbáltam soha az evezést; de megtanított rá a szükség.

Amint erre a földre kiléptem, csodálatos érzés fogott el. Mintha egyszerre elfeledtem volna mindent, ami künn a világban történt velem. Valami hívogató, megnyugtató csendesség fogadott itten. Amint bejártam a ligetet, a pagonyt, a mezőt, már tudtam, hogy mit fogok itt csinálni? A ligetben döngtek a méhek, a pagonyban virágozott a földi mogyoró, a víz színén libegett a sulyom virága, a partoldalban tekenősbékák sütkéreztek, a fák oldalait csigák lepték el, a mocsári bozótban a harmatkása érett. Uram! Istenem, ez a te terített asztalod! - És a geszt teli volt fiatal gyümölcsvadonccokkal. Sárga rigók hordták át annak a magját a szomszéd szigetről, s a vadalma sárgult már a fákon, s a málnabokor még tartogatta elkésett gyümölcsseit. Tudtam már, hogy mit csinállok ezen a szigeten? Paradicsomot csinállok belőle. Én magam, egyedül. Olyan munkát teszek itten, amit egy ember keze, egy asszonykéz is bevégezhet. És aztán élni fogok itt, mint az ősemler élt a paradicsomban.

Rátaláltam a sziklára, és annak természetalkotta odaira. A legnagyobb odvában szénahalmaz volt ágnak vetve. Ez szegény férjem nyugvóhelye volt egykor. Ott kis gyermekemet elaltattam és lefektettem a szénába, nagykendőmmel leterítve. Almirának azt mondtam: „te itt maradsz és őrt állsz Noémi fölött, míg visszatérek”. Akkor újra áteveztem a nagy szigetre. A legutolsó időben ott laktunk. Fölkerestem még egyszer kertünket. A nyári lak tornácát nagy ponyvaernyő fedte; azt leoldtam. Ez jó lesz nekünk sábornak, takarónak, talán majd téli öltözetnek is. Abba azután becsomagoltam, ami szerteszt hevert még, konyha- és kertészesszköz, s egy nagy batyut kötöttem belőle, akkorát, hogy a hátamon el bírjam vinni.

A kerten végighaladva, gyönyörű szép gyümölcsös fáimnak mindegyikéről vágtam le néhány ágat, és a fügefákról, a gyümölcsstermő bokrokról sarjakat, főlstedtem kötömbe az elhullott magvakat a földről.

Soha többet arra a helyre nem tértem vissza. A csónak utoljára járta meg velem a Dunát. Míg ismét visszaeveztem, két dolog aggasztott. Egyik az, hogy a szigetnek nem szeretett lakói is vannak: a kígyók. Bizonyosan a kőoduban is laknak azok, s én irtózom tőlük s féltem Noémit. A másik meg az, hogy ha én magam évekig meg tudok is élni vad mézzel, sulyommal és harmatkásával, de mivel tartom el Almirát? Ez a hű nagy állat nem él azzal, ami engem táplál. Pedig nekem szükségem van rá; nála nélkül a félelem ölne meg ebben a magányban. Mikor

batyummal visszakerültem a sziklaoduhoz, a bejárat előtt egy nagy kígyófarkat láttam ugrálni, távolabb feküdt tőle a leharapott fej. Az okos állat ott feküdt a gyermek előtt, farkát csóválva és száját nyalogatva, mintha mondaná: én már megebédeltem. Attól fogva folyvást kígyókra vadászott. Az volt mindennapi eledele. Télen kiásta őket lyukaikból. Az én barátom - annak szoktam híni - talált magának ezen a szigeten életmódot s engem megszabadított a kígyóktól.

Oh! uram, az valami leírhatatlan érzés volt, mikor az első éjszakát itt töltöttük egyedül. Mikor nem volt velem más, mint az Isten, egy gyermek és egy eb. Az elhozott ponyvával takaróztunk mind a hárman s akkor ébredtünk föl, mikor a madarak elkezdtek szólni.

Kezdődik a munka. A vademberek munkája. Megtanított rá a szükség. Hajnal előtt kell szedni a harmatkását, ezért hívják úgy. A szegény asszonyok kimennek az ingovány bozótjába, hol ez az édes magot termő növény burjánzik; felső ruháikat fölemelik két kézzel szétterjesztve, körülforognak a bozótban s az érett mag behull öltönyükbe. Az a manna! Az istenadta ingyen kenyér, amit a „senki cselédei” esznek.

Uram! Két évig éltem én ezzel a kenyérral, s mindennap térden állva adtam hálát annak, aki gondoskodik a mezők madarairól!

Vad gyümölcs, erdei méhek méze, földi mogyoró, tekenős béka, vad kácsák tojása, télire eltett sulyom, csigabiga és aszalt gomba volt mindennapi eledelem. Áldassék Isten, ki a maga szegényeinek ilyen gazdag asztalt terített!

És azalatt éjjel-nappal küzdöttem föltett dolgommal. A geszt vadoncaiba beojtogattam a nemes gyümölcsök ágait, a feltört földbe gyümölcsbokrokat, szőlőt, hasznos növényeket ültettem. Gyapotnövényt vetettem a szikla déli oldala mellé; termékéből durva szövetet készítettem fűzfa-szövőszéken, s azt viseltük. Gyékényből, sásból méhköpiüket fontam, vad méhrajokat gyűjtöttem bele: s az első évben már volt méh és viasz csereárum. Molnárok jöttek néha a szigetre; azok segítettek a nehezebb munkánál, s nem bántott senki. Tudták, hogy pénzem nincsen, s fizettek munkával, szükséges eszközökkel, tudták, hogy pénzt nem veszek el. Mikor aztán egyszer gyümölcsfáim elkezdtek teremni oh! akkor már gazdag voltam. Vannak körtefáim. Egy évben kétszer érlelnek gyümölcsöt; s minden fiatal fa újra hajt Szentiván-nap után. És nálam minden évben teremnek a fák. Mindig az ő titkaikat tanultam.

Az állat megérti, ha úgy beszélünk hozzá, mint az emberhez, s én azt hiszem, hogy a fák is hallgatják és nézik azt, aki őket szeretve ápolja s megértik titkos óhajtasait és büszkék rá, ha ők is örömet szerezhetnek annak. Oh! a fák oly okos lények! Azokban lélek lakik. Én gyilkosnak tartom, aki egy nemes fát kivág.

Ezek az én barátaim itt!

Szeretem őket! bennük élek, és általuk élek!

Amit évről-évre adnak, azért eljönnek szigetemre a szomszéd falvakból, a malmokból s hoznak érte cserébe azt, ami az én háztartásomhoz kell. Pénzért nem adok semmit.

De azért nem vagyok oly ostoba, hogy készen ne legyek arra, hogy jöhetnek egyszer mostoha évek, mik minden emberi szorgalmat meghiusítanak, jöhet késői fagy, jégverés; elpusztúlhat az év áldása. Gondoskodtam a rossz időkről is.

Szikláim pinceodujában el van téve, ami eltartható árucikk, hordókban annyi bor, döbbözökben viasz, csomókban gyapju és gyapot, amennyi elég lenne arra, hogy egy inséges évben, s talán kettőig is bennünket a szükségtől megszabadítson. Tehát takaréktáram is van; de pénzem nincsen. Gazdagnak mondom magamat - és egy fillér nem volt a kezemben tizenkét év óta.

Mert tizenkét év óta lakom ezt a szigetet, uram, harmadmagammal. Almirát mindig ember-számba veszem. Noémi ugyan azt mondja, hogy négyen vagyunk. Nála Narcissza is számít. Bohó gyermek.

Tudnak igen sokan ittlétünk felől; de ezen a vidéken az árulkodást nem ismerik.

Aztán miért is jelentenének föl? Hiszen nem bántok semmit, nem ártok senkinek. Egy darab pusztta földön gyümölcsöt termeszték, amely föld senkié. A jó Isten és a Duna adták azt nekem, s én azt ő nekik mindennap megköszönöm. Hála neked, én Istenem!

Semmi rosszat nem teszek, hanem azért van egy ember, akitől félek. A neve: Krisztyán Tódor, az uram sok jót tett az apjával. Hanem ő olyan, hogy minden rossz kitelik tőle. Ez az ember ma is itt leleselkedett.

Most már tudja ön, hogy kik vagyunk mi, és mit csinálunk itten?

Ő tudja azt, hogy én leánnyommal együtt ezt a szigetet elfoglaltam. Ennek a titoknak a birtokában zsarol, bosszant, kínozt, mind a kettőnket. Azzal fenyeget, hogy ha neki nem adunk és meg nem teszünk mindent, amit kíván, följelent bennünket az osztrák kormánynál s a török kormánynál.

Egy szavába kerül ennek az embernek, hogy mindazt, amit én a pusztta szigeten tizenkét évi keserves fáradsággal létrehoztam, semmivé tegye, hogy ezt az édent, melyben oly boldogok vagyunk, ismét vadonná alakítsa át és bennünket ismét földönfutókká tegyen.

Timár a hold árnyékába bámult, mely a jegenyék sudarai között kezdett alászállni.

- Miért nem vagyok most hatalmas úr? - gondolta magában.

- Ez az ember nyomorulttá tehet bennünket mindennap, - folytatá Terézia. - Nem kell egyéb, mint hírül adni vagy Bécsben, vagy Sztambulban, hogy itt egy új terület van a Dunán, s azzal mi semmivé vagyunk téve. Senki ezen a vidéken el nem árul bennünket soha, egyedül ő. De én el vagyok készülve mindenre. Hogy ez a sziget létezik, annak egyedüli oka ez a szikla itt a sziget ormán. Ez tartóztatja föl a Dunaág kanyarulatát. - Egy évben, mikor a törökök verekedtek a szerb Milossal, a szerbek három láda puskaport rejtettek el a sziget rekettje-bokrai között. Azután soha sem jött azokért senki. Talán elfogták, meg is ölték azokat, akik a puskaport iderejtették. Én rátaláltam. Idehoztam e nagy szikla legmélyebb üregébe, - Uram! Ha e szigetből, mely most senkié, engem ki akarnak üzni, én a puskaaporba kanócot vetek, a sziklát mindnyájunkkal együtt a levegőbe röpítem s a következő tavasszal, a jégzajlás után, nem fogja senki ennek a szigetnek még csak nyomát sem találni itten.

A hold ezalatt letűnt a jegenyék mögé s keleten derengeni kezdett az ég. A sárgarigók fűttye megszólalt a pagonyban. Reggeledett.

Léptek hangzottak a porondon. Egy hajóslegény jött a part felől, jelenteni, hogy a hajó indulásra készen áll már, a szél megállt, menni lehet.

A kis lakból előjött a vendég Trikalisz Euthym, és leánya, a fehérarcu Timéa.

Noémi is készen volt már, s a konyhán friss kecsketejből főzött reggelit a vendégeknek, mihez pörkölt malé szolgáltatva a kávé, s lépesméz a cukrot. Timéa nem ivott belőle. A maga részét Narcisszával itatta meg, s az elfogadta az idegen leány ajándékát, Noémi nagy bánatára.

Azután búcsút vettek a háziasszonyuktól mindannyian. Timár legutól maradt s elváláskor egy török gyártmányu tarka selyemkendőt adott át Terézának, Noémi számára, mit az megköszönt neki s megígérte, hogy azt Noémi viselni fogja.

- Visszajövök még ide! - mondá Timár, megszorítva Teréza kezét.

Aztán eltávoztak a gyepes úton csónakjukhoz. Teréza és Almira a partig kísérték őket.

Noémi pedig fölment a szikla tetejére s ott leülve a sűrű mohvirágok, a kövérlevelű szakák közé, elbámúlva nézett az eltávozó csónak után.

Narcissza odasompolygott hozzá s az ölébe kuporodott, hajlékony nyakával hozzá törléskedve.

- Eredj, te hűtelen! Hát így szeretsz te engem? Hát el kellett pártolnod tőlem ahhoz a másik leányhoz? Most aztán hozzám jössz megint, ugy-e, mikor az elment, most már én is jó vagyok neked? Menj! Nem szeretlek többet!

S azzal odaölelte mind a két karjával magához a hizelgő kis bolond állatot, és sima állával magához szorította annak a hizelgő fehér fejét, - s a csónak után nézett.

V. Ali Csorbadzsi.

Másnap a Szent Borbála kedvező idővel haladt egész nap a Duna magyar ágán fölfelé. Estig nem történt semmi nevezetes.

Este jókor feküdni ment mindenki.

De Timárnak még ez az éjszaka sem volt nyugalomra rendelve. A hajón csend volt, amint horgonyán pihent, csak az oldalához verődő habok egyhangu loccsanása tartotta ébren az éjt. A mellékkabinból, melyet csak egy deszkafal választott el az övétől, mindenféle hangok tévedeztek át hozzá, mint ahogy pénz csörög, mint mikor dugót húznak ki egy üvegből, mintha kalánnal forgatnak valamit egy pohárban, mintha valaki a kezét összecsapja, mintha éjjel mosdani kezdenek; és aztán ismét ez a sóhaj: „oh Allah!”

Végre halk kocogtatást hallott a szobáját elválasztó közfalon.

Trikalisz Euthym hívta őt.

- Uram, jöjj át hozzám!

Timár hirtelen felöltözött s átsietett a szomszéd kabinba.

Abban két ágy volt, s a kettő között egy asztalka. Az egyik ágy egy függönnyel volt eltakarva, a másikon feküdt Euthym. Az asztalkán állt egy szekrény és két üvegcsse.

- Parancsol, uram? - szólt Timár.

- Nem parancsolok: kérek.

- Valami baj van?

- Mindjárt nem lesz semmi. Én meghalok. Ne csinálj zajt. Ül le ide mellém és hallgasd végig, amit beszélek, Timéa nem ébredhet föl: mákonyt itattam vele, hogy mélyen aludjék. Mert ebben az órában nem szabad neki ébren lenni. Ne szólj közbe. Annak, amit te mondasz nekem, én már egy óra múlva semmi hasznát sem veszem; neked pedig nagyon sokat kell elmondanom s időm rövid. Tehát ül le és figyelj szavaimra.

Az én nevem nem Trikalisz Euthym, hanem Ali Csorbadzsi, egykor Kandia kormányzója, utóbb Khazniár Sztambulban. Te tudod, mi történik most Törökországban? A szultán újít. Lázongnak. Ilyenkor az emberélet olcsó. Az egyik fél ezrével öleti le azokat, akik nem értenek vele egyet, a másik fél ezrével gyujtogatja föl a hatalmon levők házait, s nincs olyan magasan álló fő, aki uralkodója kezétől és rabszolgája kezétől bizton nyughatnék.

Én jókor megtudtam, hogy most rajtam van a sor.

Elhatároztam magamat, hogy ott hagyom Törökországot leánnyommal és vagyonommal.

A tenger felé nem mehettem, mert ott az új, kerekcses hajókkal utólérnek. Készen tartottam útlevelemet Magyarországra; mint görög kereskedő, hosszú körszakállamat levágtam s árutakon eljutottam Galacig. Ott lehetetlen volt szárazföldön tovább menekülnöm. Ezért fogadtam föl hajódat s pénzemen buzát vásárolva, ily alakban hoztam azt magammal. Mikor hajód tulajdonosának nevét megmondtad, nagyon megörültem rajta.

Brazovics Athanáz nekem rokonom; Timéa anyja görög leány volt, az ő családjából való. Sokszor tettem jó szolgálatokat ennek az embernek, s most azoknak viszonzását kérem. Allah nagy és bölcs! Sorsát senki ki nem kerülheti. Te sejtetted már, hogy én menekülő vagyok, bár

nem tudtad, hogy miféle? Hanem azért kötelességedhez képest, mint hajóvezető a rábizott utast, segítettél gyors menekülésében. Csodamódon átjutottunk a Vaskapu szikláin és örvényein; vakmerően elmenekültünk az üldöző ágyúnaszád elől; s mikor már a baj hátunk mögött volt, akkor egy utamba akadt szalmaszálon át beleesem a sírba.

„Az az ember, ki tegnap utánunk jött a rejtett szigetre, a török kormány kéme. Én ismerem őt s ő is rám ismert bizonytal. Senki nem bírta nyomomat kiszaglászni, egyedül ő. Most élém került, s már Pancsovánál készen várnak rám. - Ne szólj közbe. Tudom, mit akarsz mondani. Azt, hogy ez már magyar föld, s egyik ország kormánya sem szolgáltatja ki a másiknak az olyan menekültet, mint én.

Ez az ember engem megismert, s azzal végem van.

Magamat meg nem menthetem többé, de az által, hogy beteg lettem, meghalok, megmentem leányomat, és az ő vagyonát. Allah akarta így, s ki futhat ki az ő árnyékából?

Azért fogadd meg énnekem a te hitedre és becsületszavadra, hogy végrehajtod mindazt, amit rád bízok.

Legelőször is, mikor halva leszek, nem temettetsz el sehol a parton. Nem is kívánhatja muzulmán, hogy őt keresztyéni módon temessék el; hanem eltemettetsz hajós szokás szerint, ponyvába varrva, s nehéz köveket kötve a lábamhoz és fejemhez, s ahol legmélyebb a Duna, oda lebocsátasz. Ezt cselekedd, fiam, velem.

És azután a hajót okosan vezérelj Komáromig. Timéának jól gondját viseld.

Itt ebben a szekrénykében van készpénzem. Ezer arany az egész. A többi vagyonom a zsákokban fekszik, buza alakban. Egy írást hagytam asztalomon, melyet te tégy el; mert abban bizonyítom és elismerem először azt, hogy sok dinnyeevéstől betegséget kaptam s abban halok meg, másodsor azt, hogy készpénzem csupán ezer arany; hogy téged ne vádoljon valaki vagy azzal, hogy halálomat okoztad, vagy hogy pénzemből eltettél.

Neked nem ajándékozok semmit. Te a magad jószántából, te jó szívedből cselekszel, s azért megjutalmaz téged a te Istened.

S azután Timéát elviszed Komáromba rokonomhoz, Brazovics Athanázhhoz, és megkéred, hogy fogadja őt leányának. Egy leánya már van; hadd legyen ez annak testvére. Add át neki a pénzt, fordítsa a gyermek javára. És add át neki a hajóterhet és kérd meg, hogy legyen ő maga jelen, mikor a zsákokat kiürítik, mert én jó tiszta buzát hoztam, hogy ki ne cseréljék. Érted?

Timárt odavonta magához s aztán örökre becsukta ajkát; röviden kínlódott és meghalt.

VI. Timár megmenti Timéa vagyonát.

A jó Ali Csorbadzsival úgy cselekedtek, mint azokkal, akik meghalnak a tengeren. Ponyvába varrták, koporsóba tették, és szépen leeresztették - kívánsága szerint - a Duna mélyébe. Csendesen fog nyugodni ottan.

Leánya, a szegény kis Timéa nem tudott erről semmit.

Reggel felöltözött, s aztán kijött a szobácskájából. Timárt ott találta a hajó ormán, azt kérdezte tőle:

- Hol van az atyám?

- Az atyja meghalt.

Timéa rábámult nagy méla szemével; arca nem lehetett már fehérebb, mint addig volt.

- És hová tették?

- Az atyja itt fekszik a Duna fenekén.

Ekkor Timéa leült s elkezdett a vízbe bámulni. Olyan erős volt a fájdalma, hogy sírni sem tudott. Nem szólt, nem sírt, csak nézett mereven a vízbe.

Timár azt hitte, hogy jót tesz vele, ha vigasztalja.

- Míg ön beteg volt, eszméletlenül feküdt, addig önnek az atyját hirtelen magához szólította az Isten. Én voltam nála az utolsó órájában. Önről beszélt nekem; önnek küldi általam utolsó áldását. Az ő kívánatára én önt elviszem atyjának egy régi barátjához, ki önnek anyjáról rokonna. Az leányának fogadja önt, s lesz önnek atyja. Van egy szép fiatal leánya, önnél kevéssel idősebb, az lesz önnek a testvére. És ami itt ezen a hajón van, az mind önnek a vagyona, amit az atyja hagyott. Ön gazdag lesz és mindig hálával fog megemlékezni arról a jó atyáról, aki ilyen jól gondoskodott róla.

De nem sokáig vigasztalhatta: Pancsova tornyai kezdtek északnyugat felől kiemelkedni, s a folyamon egy sajka uszott alá, egyenesen a Borbála felé, rajta nyolc fegyveres sajkás, meg egy sajkás kapitány és egy porkoláb.

Azok a hajóhoz érve, csáklját akasztottak a hajópárkányba s fölgráltak rá a csónakból.

A kapitány Timárhoz sietett, ki a kabinajtó előtt várt reá.

- Ön a hajóbiztos?

- Szolgálatjára önnek.

- Ezen a hajón utazik egy Trikalisz Euthym álnév alatt menekülő török basa kincseivel?

- Ezen a hajón utazott egy Trikalisz Euthym nevű görög buzakereskedő, nem kincsekkel, hanem tiszta buzával, ahogy ezt Orsován megvizsgálták hivatalosan, amiről bizonyítványaim szólnak. Itt ez az első írás, tessék elolvasni. Török basáról nem tudok semmit.

- Hol van ő? Csak nem halt meg?

- Biz' azt tette. Itt ez a második írás a végrendelete, melyben utolsó akaratát megírja.

A kapitány végigolvasta az írást. A szegény Timéa nem értette, hogy miről beszélnek; az idegen nyelv volt előtte.

- Hat hajóslegényem és a kormányosom tanuk rá, hogy meghalt.

- A fölfedezett szökevény meghalt, azzal beszélni nem lehet; tehát ennek a hajónak a terhét sem foglalhatom le Törökország számára.

A kapitány nagyot csóvált a fején; azután megveregette Timár vállát.

- Arany ember ön, biztos úr! Ennek a kis lánynak megmentette a vagyonát; mert az apja nélkül sem őt, sem a jószágot le nem tartóztathatom. Mehetnek önök újtjokra. Arany ember ön.

A Szent Borbála hajóterhe most már meg volt mentve.

VII. A Szent Borbála végzete.

A Borbála most már akadálytalanul haladt a maga útján fölfelé, s Timárnak nem volt egyéb baja a mindennapi vesződésen kívül a vontatókkal.

A dunai út az alföldi magyar rónán egészen unalmassá válik. Nincsenek már sem sziklái, sem vízesései, sem történelmi romjai; semmi egyéb, mint folyton-folyvást a fűzfa-, nyárfalepte partok mind a két oldalon.

Ezekről nem sok érdekeset lehetett mondani Timéának.

A leány néha egész nap se jött ki szobácskájából, s szavát sem lehetett venni. Ott elült egyedül; s néha az ételt olyan érintetlenül hozták ki szobájából, mint ahogy bevitték hozzá.

Az esték is hosszúak kezdtek már lenni s október vége felé a derült őszi idő átcsapott az esősbe; a leány egészen bezárkózott magányos szobájába. Mihály nem tudott róla többet, mint azt, hogy éjszakánként a vékony deszka-közfalon áthangzik nehéz sóhajtozása. De sírni nem hallotta soha.

Az a nagy csapás talán örökre megfagyasztotta a szívét.

Timár számítgatta magában milyen gazdag lehet Timéa?

Hagyott neki az atya ezer arany készpénzt és a hajóterhet, ami megér mostani világban tízezer aranyat. Talán ékszerei is vannak.

Itt azután egy kérdésbe ütközött Timár, melyet nem tudott megfejteni.

Ha Ali Csorbadzsi megmentett vagyona tizenegyezer arany volt, az súlyra nézve nem több hatvanhat fontnál; az arany teriméje minden érc között a legkisebb. Hatvanhat font aranyat el lehet dugni egy iszákba, azt egy ember a vállára vetve gyalog is elviheti. Mi szüksége volt Ali Csorbadzsinak ezt buzára fölvaltani, aminek egy egész tölgyfahajó kell s amivel másfél hónapig kell utazni, amit szél, örvény, szikla, zátony fenyeget; motozó őrség föltartóztat; holott ugyanezzel a kincssel egy tarisznyába téve, hegyen, folyón keresztül két hét alatt bízvást Magyarországra lehetett volna jutni?

Ennek a kérdésnek nem bírt a kulcsára akadni.

Azután ezzel még egy másik kérdés is függött össze.

Ha Ali Csorbadzsi kincse mindössze tizenegy-tizenkétezer aranyat tesz, ugyan mit csap abból ilyen nagy hajtóvadászatot a török kormány? hogy nem röstel azért egy huszonnégy evezős ágyúnaszádót a Dunán végigfuttatni, kémeket nyargaltatni a nyomába? Hiszen ami egy szegény hajóbiztosra nézve nagy pénz, az a fényes padisának csak alamizsna; ha azt a tízezer arany értéket mindjárt elkobozták volna is, amíg az a földadók, lefoglalók kezén keresztül visszakerül, nem marad abból a szultánnak egy pipa dohányra való.

Hogyan nem rösteltek ilyen kevés prédáért olyan nagy dolgokat csinálni?

Ez este elverte már a szél a felhőket, s amint Timár a Kabinja ablakából kitekintett, hát látta, hogy Komáromhoz közel jártak már Almáson túl. Ezen a tájon olyan ismerős volt már előtte a Duna, hogy bekötött szemmel is elkormányozhatta volna a hajót. Egész a „győri Duna”-áig nincs már semmi félelmes tárgy az útban.

De van!

Füzitőn alul egy gyöngye kis roppanás hangzott a víz alatt; de erre a roppanásra rémülten ordította a kormányos a vontatóknak: „megállj!” Timár is elhalványodott és megmerevedve állt egy percig. A rémület először tükröződött az útban arcvonásain.

- Tökére mentünk! - kiáltotta a kormányosnak.

A nagy erős ember, a kormányos, esztét veszítve hagyta ott a kormányt s sírva, mint egy gyermek, futott végig a hajófüdélzeten a kabin felé.

- Tökére mentünk!

Igenis, az történt. A Duna, mikor megárad, elszaggatja a partjait, s az onnan letépett nagy fákat behömpölygeti a medrébe; azokat a gyökereikhez tapadt földtömegek a víz alá húzzák, s a fölfelé vontatott terhes hajó nekimegy a tuskónak s kilyukasztja a fenekét.

A sziklaktól, zátonyoktól megőrizheti a hajóját a kormányos: de a víz alatt ólalkodó tőkétől se tudomány, se tapasztalat, se ügyesség meg nem oltalmaz. A legtöbb dunai hajó az ilyen lappangó fatuskók miatt vész el.

- Végünk van! - ordította a kormányos, hajóslegény egyszerre valamennyi; s mindannyi elhagyta a helyét s futott batyuját, ládáját a dereglyébe menteni.

A hajó keresztbe fordult ár ellenében, s elkezdett az elejénél lefelé sülyedni. Mentésre gondolni sem lehetett. A hajó zsákokkal van tele. Mire azokat odáig fölszednék, ahol a fenéken a lék támadt, hogy azt betömjék, akkorra rég elsülyedt az egész.

Timár fölszakította Timéa szobácskájának ajtaját.

- Vegye föl gyorsan öltönyét, nyalábolja föl azt a ládikót ott az asztalon; hajónk elsülyed. Menekülni kell.

Azzal a megrettent leányra ő maga fölsegítette meleg kaftánját s utasította, hogy szálljon le a dereglyébe, majd a kormányos segítségére lesz.

Ő maga futott saját kabinjába, a hajóokmányokat s hajópénztárt tartalmazó ládát megmenteni.

Timéa csak fölfeküdt az ágyára és nézte, hogy megy be a víz a kabin ajtaján, hogy emelkedik lassankint ágya széléig s aztán arra gondolt, hogy most őt a víz innen elviszi, addig viszi majd lefelé, míg oda eljut, ahol az atyja fekszik a Duna fenekén, s akkor aztán megint együtt lesznek.

Timár maga is térdig gázolta már a vizet, mire kabinjából minden szükséges tárgyat egy ládába összeszedett s aztán azt vállára kapva, a dereglyéhez sietett.

- Hát Timéa hol van? - kiáltá, midőn a leány távollétét észrevette.

Timár visszarahant Timéa kabinjához az övig érő vízben, s fölnyalábolta őt mindenestől az ölébe.

- Hozza ön a ládikót? - kérde Timár.

- Igen! - rebegé a leány.

Azzal nem kérdezett tőle többet, hanem rohant vele ki a dereglyére.

A hajó orrával lefelé elmerült, s néhány perc múlva csak a fődélzete meg az árbócfa a lelankadt vontató-kötéllel látszott ki a vízből.

- Induljunk! - parancsolta Timár az evezőknek, s a dereglye elkezdett a part felé haladni.

- Hol van önnek a ládikója? - kérdezte Timár a leánytól, mikor már jól haladtak.

- Itt van! - mutatá Timéa a magával hozott dobozt.

- Szerencsétlen! Hisz ez a török csemegés doboz, nem a ládikó.

Timéa bizony azt a csemegés dobozt mentette meg, amit új testvérének, annak a másik leánynak hozott ajándékba s ott hagyta helyette a ládikót, melyben minden vagyona volt. Az ott maradt az elmerült kabinban.

- Vissza a hajóhoz! - kiáltotta Timár a kormányosra.

- Csak nem bolondult meg valaki, hogy a víz alá menjen valamit keresni? - morgott Fabula János.

- Fordíts! ne szólj! én parancsolok.

A dereglye visszatért az elsülyedt hajóhoz.

Timár nem biztatgatott senkit, kiugrott maga a hajófödélzetre, s annak hágcsoin lement a víz alá merült kabinba.

Timár elérte a víz alatt a hajópárkányt, de nagyon vigyáznia kellett, mert a hajó féloldalt volt dülve s arrafelé hajolva, amerre Timéa szobácskája nyílt; kapaszkodnia kellett a födélzet deszkáiba, hogy le ne csússzék.

VIII. A vörös félhold.

Esti nyolc órakor már Komáromban voltak Timár is, Timéa is.

Otthon voltak, a kis leány rokonának háza, a híres Brazovics háza előtt.

Timár Mihály bemutatta a Brazovics családnak az árván maradt török lánykát. Brazovics úr legyen apja helyett apja, Brazovicsné asszony: anyja helyett anyja. Egy serdülő leány is volt a háznál: Brazovics Atália, mért ne lehetne az a testvérkéje?

Timéa szerette már előre is. Olyan szép volt ez az Atália és olyan gyönyörűségeen tudott zongorázni! Az árva leány lekuporodott melléje a zsámolyra és hallgatta nagy áhítattal.

No, Brazovics bácsi nem volt már olyan kellemetes arcu, mint lánya. Nagyon kövér, haragos képű ember. Nagyon is sokat kérdezősködött a Timéa vagyonáról és bosszankodott rajta, hogy miért nem nagyobb? Mért sülyedt el a hajóban hozott temérdek buza? Most már az nem ér semmit.

Ott menten elhatározták valamennyien, hogy a kis török rokonnal nem fognak valami túlságosan jól bánni. No, de éppen rosszul sem. Félig cselédnek nézik, félig kisasszonynak. De nem mutatták ki rossz szándékukat s azért elég nyugodtan ment el Timár Mihály.

Nagy és sürgetős dolga akadt neki mostan. Azon kellett igyekeznie, hogy a Dunába elmerült gabonát kiszedethesse. Igaz, hogy szinte elázott már azóta a sok zsák buza, de még így is ér valamit, még így is el lehet adni és azzal is több vagyonkája lesz a szegény Timéának.

Ki kellett mennie hát az elsülyedt Borbálához. Amint ment, mendegélt kifelé a városból, hát eszébe jutott, hogy ő veszi meg a pocskéká lett buzát. Hamar megörölteti, komisz kenyeret süttet belőle a katonáknak, jól megadják az árát.

Amint gondolta, úgy is cselekedett. Másnap megvette az elsülyedt hajót rakományostól együtt. Maga pedig mindjárt munkához látott. Legelsőbb is kiemeltette a vízből a Borbálát és éjjel-nappal hordatta ki belőle a csúron víz zsákokat. Olyan szorgalmas ember volt, hogy éjjel ott hált a hajón. Fölkelt, nézegette a zsákokat.

Egyszer csak egy egészen különösre talált közöttük: nagy vörös félhold volt az egyik zsákra festve. Mi lehet ebben?

Fölvágta a zsák kötőjét a nyilásnál; - mélyen belemarkolt; szép tiszta buza volt benne.

Aztán kifejtette az alsó szegleteit. Szép tiszta buza ömlött ki belőle. Akkor végighasította az egész zsákot; s a szétomló buza közül egy hosszúkas bőrzacskó esett a lába elé.

A zacskón lakat volt. Azt letörte.

És aztán kiöntötte a zacskó tartalmát az ágyra.

Minő látvány volt ez a hold világossága mellett!

Egész füzérek szijjra húzott gyűrűkből, melyeknek kövei brilliántok, zafirok, smaragdok; - karperecek opállal rakva, gyöngysorok mogyorónagyságu szemekből, egy nyaklánc csupa gyémántból. Azután egy szelence, melyet midőn fölnyitott, egy egész halmaz gyémánt és rubin villogott eléje; boglárók, lánckötő csattok egész halommal. Tűzopálok, vörös topázok, régi remekművek korallból, borostyánkőből. Fejedelmi gyűjtemény! Egy kristálydobozban

platina-tallérok voltak. Végül négy tekercs gördül ki a zsák fenekéről; egyet fölnyitott Timár; ötszáz arany volt egyben.

Egy kincs volt ott. Egy milliányi érték!

Ezért már érdemes volt ágyúnaszádokat, kémeket utána futtatni a menekvőnek!

Ezért lehetett vihar közepett átvándorolni a Vaskapun.

Egy milliót vitt magával a szent Borbála.

Ez nem káprázat, nem álom; ez való. Ali Csorbadzsi kincsei ott hevernek a nedves szőnyegen.

Timár elkábultan ült le az ágy szélére, reszkető kezében tartva a szelencét, melynek gyémánt-halmaza a holdsugárban villogott.

Mereven bámult ki az ablakon besütő holdra.

Annak mintha szeme-szája volna, ahogy a naptárban festik, s mintha beszélgetésbe elegendnék a halandó emberrel.

„Kié most ez a sok kincs?”

„Hát kié volna, mint a tied? Megvetted az elsülyedt hajóterhet úgy, ahogy áll, zsákostól, búzástól. Kockáztattad, hogy nyakadon vesz, s lesz belőle rothadt szemét. Lett belőle arany és drágakő.”

„Amit megvettél, az tied. Te nem tudhattad, hogy mit rejt még magában az a hajó.”

Timár sokáig elgondolkozott magában.

„Mi lenne abból, ha most te ezt a kincset, ahogy megtaláltad, oda vinnéd, letennéd elébe s azt mondanád neki: ime ez a tied: most hoztam a víz fenekéről neked!”

„Legelőször is nem értené meg, hogy mi ez? Mit tud ő arról, hogy egy doboz gyémánt ér-e többet, vagy egy doboz cukros sütemény? Hiszen gyermek.”

„Azután nem is jutna az ő kezébe, mert azt rögtön lefoglalná a gyámapja, az majd elharácsolná kilenc tized részét; hiszen senki sem vigyázhatna rá.”

„Rosszat akarsz-e te Timéával?”

„Nem!”

„Hiszen nem akarsz te megtartani a kincseket magadnak, amikre rátaláltál. Értékesíteni akarsz azokat, szaporítani, még többre növelni, s majd mikor ezeknek alapján a második, a harmadik milliót is megszerezted, akkor odalépsz a szegény leányhoz s azt mondd neki: legyen ez mind a tied.”

„Hát rosszat akarsz-e te ezzel?”

„Csak azért akarsz gazdaggá lenni, hogy őt boldoggá tehesd.”

A hold félig alásülyedt már a Dunába, csak az egyik ága állt ki a vízből, mint egy tűztorony; sugárképe a habokban egész a hajó orráig elnyúlt s minden sugár, minden hullám Timárhoz beszélt.

És mind azt beszélte neki, hogy „itt a szerencse a kezében.”

Timár hallgatta a hold szavait, a habok beszédét, - és homlokán a hideg veríték csörgött alá.

A hold utolsó tűzcsúcsát is lehúzta a víztükör alá, s végsugaraival ezt mondá Timárnak:

„Gazdag vagy! Úr vagy!”

Hanem amint egészen sötét lett, egy hang a hallgató sötétség közepett, egy hang onnan belül ezt a szót sugta fülébe:

„Rossz ember vagy!”

IX.

Timár gazdag lesz.

Timár egyszerre tehetős ember lett, házat is vett a komáromi rác-utcán.

Senki sem találta ezt különösnek.

Hogy mennyit nyert Timár a vizes gabonán, azt nem tudhatni, hanem egyszerre nagy úrrá lett, azt látni rajta. Mindenhez hozzáfog s van pénze elég.

Brazovics úr azóta, hogy Timár felkapott s önálló úr lett, kereste hajdani hajóbiztosa barátságát, elhívta magához estékre. Timár igen szívesen szokott megjelenni. Olyankor láthatta Timéát is; ki már néhány szót értett is magyarul.

Ajándékokat küldött a kis leánynak, sőt „kisasszonynak” szólította, pedig híres és gazdag ember lett időközben. A király megtette nemes embernek és kiadta a parancsot, hogy hívják ezentúl „Levetinczy”-nek. Szerzett vagy két millió forintot. Mégis megmaradt a kicsiny Komáromban, ahol máig mindig Timárnak hitták és sehogy sem akartak hozzászokni az új nemesi névhez, ehhez, hogy: Levetinczy.

Pedig nemesi névhez nemesi tetteket is tudott csatolni. A város szegényei számára kórházat alapított, a protestáns iskolában ösztöndíjakat tűzött ki, még az áldozó kehely is arannyá vált a kezében: a régi ezüst helyett aranyat csináltatott az egyháznak. Kapuja mindig nyitva volt a szegénynek s péntek-napon utcahosszat állt házáig a koldús nép, aki a maga pénzeért jött, a legnagyobb rézpénzért a világon, amit vargatallérnak neveznek. S nagy híre járt, hogy amely hajóslegénye a vízbe fuladt, annak az árváit ő nevelteti föl s özvegyének évdíjat fizet. Arany ember! arany ember!

De egy hang odabenn az ő szívében mondta mindig: „ez nem igaz! ez mind nem igaz!”

Mennél jobban szidta ő maga magát, annál jobban dicsérte a világ. Hogy hízelgett neki a Brazovics-familia, amíg titokban a vesztére tört. Brazovicsnak fájt, nagyon fájt, hogy egykori hajóbiztosa túltett rajta vagyon és tisztesség dolgában. Aztán micsoda furcsa dolgok is jutnak az eszébe annak a Timárnak! zsörtölődött a jó kalmár és ha fogott valakit, aki meghallgatta, hát hozzá tette:

- Más becsületes gabonakereskedő, ha beáll a tél, örül, ha megpihenhet; ez a Timár meg nekifog olyan dolognak, aminek soha más ember nem hallotta a hírét. Kibéreli a Balatontavát és télen a jég alatt halásztat benne. A multkor egyetlen fogásnál háromszáz mázsa halat húztak ki neki a kenesei foknál.

Ilyen volt a régi hajóbiztos szerencséje mindenben. Hej, de annál rosszabbul folyt ezalatt a szegény kis török leány sora. Csak tréfa tárgya a kis Timéa ebben az idegen házban. Az Atália viseltes ruháiban járatták, maskarát csináltak belőle és nevettek rajta. De lehetett is ő vele akármiféle tréfát üzni, nem neheztelt érte.

És mikor nem tréfáltak vele, akkor meg kijutott neki a legcifrább korholásokból. Különösen Zsófi nénje értette ezt a mesterséget. Mikor szidta, olyan szaporán hullt a szájából a szó, akár a zápor:

- Így kell ezt a csészét ideadni, felfordítva? Még most sem ismered meg Atália kanalát? Hát ebből a cukorsüteményből ki torkoskodott? Ki törte le ennek az ibriknek a fülét, he? Te, ugy-e?

Úgy bántak vele, mint egy cseléddel. Timár pedig csak nézte, mit tesznek a kis török leánnyal, és így szólt magában: „Jó, jó csak vétkezzetek az árva ellen, majd megfordul a kocka, ti lesztek a cselédek és nem ő!”

Timár is tudta, az egész Komárom is tudta már, hogy amilyen mértékben gazdagodik a régi hajóbiztos, olyan mértékben szegényedik a régi gazda: Brazovics. Elköltötte az már a Timéa aranyait is, nemcsak a maga vagyonát. Olyan könnyelműen gazdálkodott, olyan nagyon bántotta az irigység régi szolgája gyarapodását látván. Amit csak az csinált, utána majmolta, úgy akart kereskedni, olyan nagyban, de kicsi volt hozzá az esze - hát elbukott.

Timár tudta, hogy háza előtt előbb-utóbb megperdítik a dobot, ami azt jelenti, hogy eladják mindenét. Nem kellett sokáig várnia, a dob megperdült.

Egy napon eladták a Brazovics-család minden jószágát, mert nem tudtak fizetni azoknak, akiknek tartoztak. Már a szobabeli bútorokra került a sor. Zsófi néni, a leánya - a büszke Atália - meg a kis Timéa összegubbaszkodva, némán ültek a konyhában. Már a szomszéd szobában pergett a dob, amikor kopogtatott valaki a konyha ajtaján és belépett Levetinczy Timár Mihály és így szólt:

- Én most, az imént megvettem ezt a házat és mindent, ami benne volt, de nem azért, hogy magamnak tartsam. Odaadom Timéának, ő mától fogva ennek a háznak az úrnője. A magáé, kedves kis húgom itt minden, senki sem bolygathatja meg benne. Csak arra kérem, ha olyan jó akarna lenni, adna nekem bérbe egy szobát fönt az emeleten.

A Timéa szeme megtelt könnyel, alig tudott beszélni:

- Áldja meg önt a jó Isten, édes bátyám! De ha ilyen nagy jóssággal van hozzám, egyre kérem, nagyon szépen kérem: engedje meg, hogy Brazovics-mama és Atália is itt maradhassanak velünk. Olyan jók voltak hozzám! Mint anyám, mint testvérem, úgy bántak velem.

És ott maradtak, valamennyien, együtt.

MÁSODIK RÉSZ.

I. Ismét „a senki szigetén”.

Egy éjszakára való nyugodt álmot milliókért se lehet vásárolni. Timár Mihály hiába tette gazdaggá a kis török leányt, lelkiismerete nem hagyta nyugodni. Éjszakákat töltött álmatlanul, vádolván magát sok rút cselekedettel.

„Gazdaggá tetted a kis Timéát - így szólt magához - te tetted őt gazdaggá? Micsoda bolond beszéd már ez! Hisz éppen megfordítva áll a dolog: te lettél gazdag az ő kincseiből.”

Így vádolta magát a szerencsétlen gazdag ember. A kis török leány pedig egyre áldotta, mindegyre hálálkodott neki. Hogy fájt Levetinczy Mihálynak ez a hála! Nem tudott a lányka szemébe nézni, futott előle. Csak az vigasztalta valamennyire, hogy látta, milyen jól folyik a sora, megvan mindene, amit szeme-szája kíván. A Brazovics-család sem bántja többé, ellenkezőleg: hízelegnek neki, bár erre nincs szükség. Az árva leány olyan jó hozzájuk, mintha az édes testvérjük volna, mintha nem is emlékeznék arra, miképpen kínozták őt egykor. Egy kis elbizakodottság sem férközött ennek a török leánykának a szívéhez, sőt az egész világ szegényét szerette volna magához ölelni. Mint a búcsúra szokás, úgy jártak a házába mindenféle koldusok.

És a szegény gazdag ezalatt nyomorultabbul érezte magát, mint a legutolsó koldus. Nem találta helyét, egyre bolyongott. Valamelyik nap egyszerre csak eszébe jutott az a nyugodalmas szép hely, „a senki szigete”. Járt már ott egyszer; elhatározta, hogy elmegy oda újra. El is ment.

Elővette ladikját, abba belerakott egy hétre való eleséget; egy kétsövű puskát, elégséges puskaport. Senki sem fogja megcsodálni, ha egy hétig elő nem kerül a dunai nádasokból, mely tele van ilyenkor drága szárnyas vaddal.

Hanem Mihály ezúttal meg sem töltötte azt a puskát.

Csendesen leeresztette a ladikját vízmentében, míg az Osztrova szigetig elért. Ott aztán marokra kapta a kettős evezőt s átvágott a Dunán. Amint a sziget végét megkerülte, gyorsan tájékozta magát. Itt van „a senki szigetén.”

A délnek elterülő nádas közepéből magasan tüntek ki az ismerős nyárfák hegyei, arra tartott.

...Vajjon mit csinál most Almira és Narcissza? A kutya meg a macska?

Hát mit csinálnának ilyen szép tavaszi időben? Aki úr, az vadászik.

Csak hogy a vadászatnak korlátai is vannak. Az egér éjszakai vadászatra való s abban Almira nem vehet részt; a madarakra vadászni szigorúan meg van tiltva Narcisszának.

Na hát vadásznak a vízi állatokra.

Almira begázol a szép tiszta vízbe, a halomban fekvő nagy kavicsok közé s nagy óvatosan bedugja egyik lábát oly üregbe, ahol valami sötétlik. Egyszer azután nagyot ugrik, kikapja a bedugott lábát, s három lábon szökelve, nyihogva ugrál ki a vízből, a negyedik lábára egy fekete rák csimpajkodik, keményen odacsípve ollójánál fogva. Almira kétségbeesetten szűkül, míg kinn a parton le tudja rázni a lábáról a félelmes szörnyeteget, akkor aztán közre kapják ketten Narcisszával s elkezdik a rákot vallowatni, hogy mennyiért engedné a csontjából kiszedetni a húsát?

Most Almira figyelme egyszerre más felé fordul, valami neszt hall s valakit érez. Ismerős közelít a vízén.

Nem ugat eléje, csak mélyen dörmög. Megismeri azt, aki feléje közelít.

Mihály kiszökik csónakából a partra s megkötí a fűzcölöphöz a csónakot, azután megcirógatja Almira fejét, s azt kérdi tőle: „no hát, hogy vagytok ide haza? nincs semmi baj?”

Felel neki arra a kutya mindenfélét, csakhogy persze kutyanyelven.

Most egyszerre rémületes jajveszékelés zavarja meg a jelenetet. Az előre látható bekövetkezett. Narcissza olyan közel ment a hanyatt fekvő, kalimpázó szörnyeteghez, hogy az az egyik ollójával bekapott a fülébe, aztán a hat horgas lábával meg a pofájába.

Timár rögtön a vész színhelyén termett, és megszabadította Narcisszát a ráktól. Mire Narcissza felszökött megmentőjének vállára, még onnan is mérgesen kurrogva le megölt ellenfelére.

Timár hozzálátott, hogy a ladikban hozott holmikát kiszállítsa. Hiszen az mind tarisznyába van csomagolva. Könnyen vállára veheti. De a puska, a puska! Azt Almira nem szereti a kézben látni. Itt hagyni pedig nem lehet, mert valaki erre jár s elviszi.

Hát a puskával azt gondolta ki Timár, hogy odaadta Almira szájába, s azután keresztbe fogva azt oroszláni nagy állkapcájával, vitte előre, mint valami diadaljelt, mint a kis pudli a gazdája pálcáját.

A Narcissza csak maradt Mihály vállán, s dorombolt a fülébe.

Mihály haladt Almira után.

Mintha kicserélték volna a lelkét, mikor a sziget pázsitos útjára lépett! Édes nyugalom van itt.

A paradicsom gyümölcsfái most virágoznak, fehér és rózsaszín virágtornyok, köztük virágbarlangok, földig hajló csipkerózsákból, s a fűszönyeg pompás zöldje kihímezve ibolyakékkel, arannyal.

Mikor a sűrű orgonabokrok lombjai egy helyütt szétnyílnak s meglátszik a kis szigeti lak, Mihály megáll, mintha meg volna igézve.

A kis ház lángban áll; de nem tűzlángban, hanem rózsalángban. Felfutó rózsza borítja egész tetejéig s körülötte két holdnyi területen csupa rózsza minden. Ezernyi bokor, öles fa, sövény, lugas csupa rózsából. Liget az, berek, valóságos erdő rózsafából. Pompája elvakít, illata kábít!

Alig lépett a rózsaliget útjára Mihály, midőn egy hangos örömkialtás hangzott eléje; nevét kiáltották.

- Ah, Timár úr!

S aki nevét kiáltotta, eléje futott. Timár a hangjáról is ráismert: Noémi volt az.

A kis Noémi, akit már harmadfél év óta nem látott.

- Ah, Timár úr! - kiált a leányka az érkező elé szaladva, s messziről nyújtva eléje kezét, és azután őszintén, igazán, meleg kézzel üdvözli az érkezőt.

- Milyen régen nem láttuk önt, Timár bácsi! - szólta a leány.

- Hát emlékezik ön még rám? - kérdezte Timár.

- Mi önt nagyon sokat emlegettük.

- Teréza mama egészséges?

- Ott jön elénk.

Amint Mihályt meglátta, kettőztette sietését, messziről ráismert a hajdani hajóbiztosra, ki most is egy szürke kabátban, vállára vetett tarisznyával közelített kunyhójához, miként hajdan.

- Hozta Isten! De rég vártuk! - kiáltott a nő vendége elé. - Mégis megemlékezett ön rólunk!

Aztán levette Timár válláról a táskát és odaszólt a kutyának: fogd ezt a táskát és vidd be a házba.

- Holmi sültféle van benne! - jegyzé meg Mihály.

- Az-é? Hát akkor jól vigyázz rá, Almira, hogy a Narcissza ne bántsa.

- Bizony Narcissza nem oly neveletlen, - mondá erre Noémi.

- No már most jerünk be hozzánk! - mondá Teréza, megfogva Mihály karját! - Jőjj, Noémi, te is.

- Mindjárt, a kosaramat is beviszem, már teli van.

Mihály odaugrott hozzá.

- Majd én segítek bevinni, hisz az nehéz lesz.

Noémi kacagott, aztán fölhajtotta a fehér lepelt a kosár tartalmáról. Tele volt rózsalevéllal.

Hanem azért Mihály mégis csak megfogta a kosár egyik fülét s úgy vitték együtt a nagy lewendulás úton végig.

- Önök rózsavizet főznek ebből? - kérdezte Timár. - Nálunk Komáromban is nagy divatja van a rózsavízfőzésnek. Sok szegény asszonynak az a keresete.

- No, ugy-e? Hát másutt is Isten áldása a rózsa? - kérdezte Teréza mama. - Ez a drága szép virág, ami maga elég arra, hogy az emberrel a világot megszerettesse. Aztán nemcsak gyönyörűséget ad, hanem még kenyeret is. Lássá ön, tavaly rossz esztendőnk volt; a késői fagy elvett gyümölcsöt, szőlőt, mindent; nedves, hideg nyár megrontotta a méheket; baromfi, lábas jószág elhullott; a kész megtakarítotthoz kellett volna nyúlunk, ha ki nem segített volna bennünket a rózsa. De a rózsa minden évben virágozik, az hű marad hozzánk. Nekünk tavaly a rózsafáink adtak enni. Háromszáz itce rózsavizet főztünk, mind elvitték Szerbiába, búzát adtak érte. Oh, ti áldott szép rózsáim, életadó virágaim.

A kis házikó megsaporodott azóta, hogy Timár utoljára itt járt, egy aszaló lett hozzá toldva, azután meg egy rózsavízfőző konyha. Abban volt a tűzhely a rézüsttel, melyből csendesen hullott cseppenként az első főzet, a tűzhely mellett nagy kádban a már összezsomagolt rózsatörköly.

Mihály segített Noéminak kidönteni a nagy öblös kosár tartalmát a padra.

- Hanem most már te maradj itten és őrizd az üstöt, - szólt Teréza mama. - Vigyázz szépen; én megyek a konyhába vendégünknek jó lakomát főzni. Ugy-e itt marad ön nálunk ma egész nap?

- Itt maradok ma is, holnap is, ha adnak valami dolgot, amiben segítsek. Amíg dolgot adnak, addig itt maradok.

- Oh! akkor itt marad ön egy hétig, - szólt bele Noémi, - mert én önnek annyi dolgot adok.

- Oh! ugyan mi dolgot tudnál te adni Timár urnak, te bohó? - szólt nevetve Teréza asszony.

- Hát a rózsaleveleket összetörni!
- Ah! talán nem is tudja, hogyan kell?
- Hogyne tudnám? - mondá Timár; - sokszor végeztem én azt odahaza az anyám házánál.
- Ugy-e, az ön anyja is olyan jó asszony volt? - kérdé Noémi.
- Nagyon jó.
- Ön is nagyon szerette?
- Igen nagyon.
- Él még?
- Régen meghalt.
- Hát már most önnek senkije sincs?

Timár elgondolkozott s aztán szomorúan lecsüggesztette a fejét.

- Senkim...

...Igazat mondott...

- Tudja mit, Teréza mama? Ne menjen most a konyhába az én kedvemért friss estebédet főzni; hoztam én a tarisznyámban annyi mindenfélét, hogy csak fel kell hozzá teríteni, mindannyian megelégszünk vele.

- Nem úgy lesz az, - felelt Teréza mama. - Majd én ügyelek a konyhára is, a rózsákra is, te pedig, Noémi, addig vezesd körül a szigeten Timár urat, hadd lássa meg minő változások történtek azóta itten?

Noémi szófogadó leány volt: ellenmondás nélkül szokta tenni, amit az anyja mondott neki.

Noémi és Timár megindultak.

A kis sziget három év óta ismét szebb lett. A mívelő kéz nyomai végig terjedtek egész a csúcsáig. Járható út volt vágva a sűrű geszten keresztül. A jegenyék vastagra nőttek; a vad csemeték mind be voltak már ojtogatva nemes gyümölcsökkel; ahol a gyümölcsös végződött, összefont eleven sövény zárta el a ligetet, s azon túl volt elkerítve a füves rét, hol kecskék és bárányok legelésztek; egy kis fehér báránykának piros szalag volt a nyakára kötve, az bizonyosan a Noémi kedves báránya.

Mikor meglátták a legelésző állatok a leányt, oda szaladtak eléje s bégettek, mintha azt mondták volna: jó napot! Aztán elkisérték, míg a mező túlsó széléig haladt Timárral, hol egy másik eleven sövény következett.

Azon túl látszott egy gyönyörű diófaliget, roppant vastag, terebélyes fákból, oly síma volt a héjuk, mint a selyem.

A diófa-pagonytól jobbra süppedékes volt a sziget talaja.

Timár kinyitotta a sövényen túl vezető ajtót is. Azonban úgy vette észre, mintha a kis Noémi félne.

- Maguk is oly egyedül vannak még mindig ezen a szigeten? - kérdé Timár.

- Ketten egyedül. Rendes időkben, vásárok alkalmával eljönnek, akik cserélni akarnak. Télen át favágók jönnek ide, kik nekünk segítenek; fizetésbe veszik át azt a fát, amit kívágnak. Más egyéb munkát könnyen meggyőzünk magunk.

- Pedig a gyümölcsstermelés sok fáradsággal jár, különösen a hernyók miatt.

- Oh! azzal minekünk nincsen nagy bajunk, azt a munkát megkönnyítik nekünk ezek a mi barátaink, akik ide fenn énekelnek a fákon. Látja, Timár bácsi, a bokrokban azt a sok fészket? Azok mind a mi napszámosainkkal vannak tele. Itt nem bántja őket senki, s ők azt nekünk nagyon jól megcsinálják. Hallja, hogy énekelnek?

II. A béka.

Egyszerre nagyot sikoltott Noémi, és rémülettel kapott a szívéhez: elsápadva tántorodott vissza, úgy, hogy Timár megfogta a kezét, hogy el ne essék.

- Mi az?

Noémi eltakarta az arcát, s mint egy gyermek, félig nevetve, félig sírva, az undorodás és a panasz hangján mondá:

- Nézze, ott jön...

- Mi jön?

- Az, ott ni!

Hát bíz az egy nagy varangyos béka volt, és csendesen lépegetve mászott végig a fűben; fél-szemével a közeledőket kémlelte, ugrásra készen, hogy a legközelebb levő vízárokban eltűnhessen.

Noémi szaladni sem bírt előle, úgy meg volt rémülve.

- Hát ön fél a békától? - kérdezte tőle Timár.

- Irtózom tőle. Meghalok, ha egy rám talál ugrani.

- Ilyenek a leányok. A cicát szeretik, mert szépen tud hízelkedni, a békától pedig irtóznak, mert az olyan rút. Pedig lássa, ezek minékünk éppen olyan jó barátaink, mint a madarak. Ez a megvetett állat a kertészeknek a legjobb barátja. Tudja azt, hogy olyan lepkék, bogarak, hernyók is vannak, amelyek éjjel jönnek elő. Éjjel minden énekes madár alszik, s nem véd minket. De előjön földhasadékaiból a béka, s a sötétben harcol a mi ellenségeinkkel. Ez emészti el az éjjeljáró hernyókat, lepkéket, az esőférget, a cserebogár bábjaikat, a gyümölcsfa-pusztító csigákat. Gyönyörű azt elnézni, ahogy a béka vadászik a bogarakra. Maradjon csak, kis lányom, csendesen, - nézze csak, ez a rút varangy nem azért csúszik ott a fűben, hogy magát megrémítse. Szelíd, jó állat ez, aki nem tekint ellenségének. Nézze, amott legyez a szárnyaival egy kék bogár, a legveszedelmesebb rovar a pagonyban, ez a fafűró, egyetlen hernyója elég egy fiatal fát megölni. Ez a mi ripacsos barátunk azt szemelte ki magának. Ne zavarjuk meg. Nézze, most összehúzza magát, ugrásra készül; vigyázzon oda. Most nagyot ugrik, hosszú nyelvét sebesen kiölti; a fadarázs el van nyelve, csak a szárnyai állnak ki a varangy szájából. No, ugy-e, hogy nem megutálni való állat ez a mi jó barátunk azért, hogy a ruhája olyan kopott?

Noémi kedvtelten csapta össze kezét s már nem borzadt a varangytól annyira. Beszélt aztán Mihály a békáról sok szépet.

Noémi most már nevetett a borzasztó ellenség fölött.

- Azután a béka tudós állat is! - folytatá Timár. - Lássa ön, a leveli béka megérzi az időjárását. Mikor esős idő jön, azt előre sejti; olyankor megszólal s feljön a vízből; ha szárazságot érez, akkor lemegy a vízbe.

Noémi kíváncsi kezdett lenni.

- Mindjárt fogok egyet! - ajánlkozott Timár. - Itt hallok egyet brekegni a mogyoró-bokron.

S nemsokára visszatért, két tenyere között hozva a békát.

Noémi hol elpirult, hol elhalványult.

- No, nézzen ide! - szólt hozzá Timár, tenyerét félig szétnyitva. - Hát lehet ennél kedvesebb állatot képzelni? Olyan szép zöld, mint a fű és hogy piheg a szíve! Hogy néz ránk azzal az okos fekete szemével. Ő nem fél tőlünk. No, fogja meg. Nyuljon hozzá. Ez a legártatlanabb teremtés a világon. Tartsa a tenyerét.

Noémi félve is, nevetve is tartotta oda tenyerét, de megrezzent, mikor az a hideg állat a kezében volt. Hanem azután egyszerre jókedvűen nevetett, mint a gyermek, aki sokáig fél a vízbe menni. S aztán úgy örül, ha benne van.

- No lássa, hogy meg sem mozdul a kezében: egészen jól érzi ott magát. Majd elvisszük haza, egy befőttes üvegbe vizet teszünk, abba kis lajtorját faragunk, a fogoly békát beleeresztjük s az feljön a létrafokon, ha esőt érez. Adja ide, majd én viszem.

- Nem, nem! - mondá Noémi. - Nálam marad. Én viszem haza.

- De hát akkor szorítsa össze a markát, hogy el ne ugorjék. S már most térjünk vissza, mert harmatos kezd lenni a fű.

Azzal visszatértek, Noémi előreszaladt és messziről kiabált az anyjának.

- Anyám, anyám! Nézd, mit fogtunk. Szép madarat.

Teréza mama bölcs szigorral feddé a leányt.

- Te tudod, hogy a madarat nem szabad elfogni.

- De ez igen szép madár. Timár úr fogta; nekem adta; nézd csak, nézz csak ide, a markomba.

Teréza asszony összecsapta a kezét, mikor a zöld leveli békát meglátta Noémi kezében.

- Nézd, hogy pislog a szép szemével! - szólt Noémi ragyogó arccal. - Eltesszük üvegbe, majd fogunk neki legyeket, s ő nekünk időt fog jósolni. Oh, te kedves, oh! te kedves kis jószágom.

S gyöngéden arcához simogatta a kis leveli békát.

Teréza ámulva fordult Timárhoz.

- Még tegnap ezt a kis leányt ki lehetett volna kergetni a szigetről egy ilyen állattal.

Timár azalatt fűz vesszőkből pici létrát faragott a zöldhátú időjós számára; akit egy széles száju, félig vízzel telt üvegbe helyezett el, fölül lekötve papírral az üveg száját, s a papíron egy lyukat szakítva, amin keresztül legyeket lehessen bebocsátani az időjós számára. Az természetesen lehúzta magát a víz fenekére s nem kellett neki se légy, se énekszó; Noémi pedig örült, hogy e szerint tartós jó idő lesz.

- No, uram, - mondá Teréza asszony, midőn az estebédet kihozta a kis asztalkára, mely mellett hárman helyet foglaltak, - ön nemcsak nagy csodát követett el Noémival, hanem nagy jót is tett vele. Paradicsom volna a szigetünk, ha Noémi úgy nem félt volna a békáktól. De ha egyet meglátott, elsápadt s a hideglelte féltében.

Noémi beszélt tovább a békákról:

- Azóta borzadtam én oly nagyon a békáktól, amikor egy rettenetes nagy kenyérhajszínű békát vert föl egyszer előttem - egy rossz fiú. Aztán azt mondta, hogy ezt ökörbékának hívják és ha ennek árva csalánnal megverik a hátát, úgy bömböl, mint az ökör. És aztán megverte árva csalánnal azt a szegény állatot; és arra az elkezdett olyan kínosan bögni, hogy én azt soha el nem felejttem.

Megvacsoráltak. Ezalatt a nap lealkonyodott, gyönyörű csendes, meleg tavaszi est szállt alá. Az egész ég egy átlátszó harang. Egy levél se mozdul a fákon.

Mindnyájan fölmentek egy szikla tetejére. Onnan messze el lehetett látni: a fák tetején, a nádason túl, ki a Dunára.

- Gyönyörű! - szólt Timár elragadtatva.

- De akkor lássa ön majd meg, - szólt Noémi, - mikor nyáron a rózsza helyett a sarkantyúvirág futja be végig ezt a sziklát, mintha aranyba lenne öltöztetve; ez a levendula pedig itt fönn virágzik, fölötte, mint egy kék koszorú.

- Eljövök és meglátom! - mondta Timár.

Mély nyugalom volt környöskörül. Csak a millió béka egyhangú zenéje tartotta ébren a leszálló árnyékos éjet.

- Hallod, mit zengenek a békák? - suttogá Noémi anyjának. - Tudod, mit mondanak ilyenkor? „Oh mi kedves vagy! Oh mi édes vagy!” Ezt mondják egész éjjel. Oh, te kedves! Oh, te édes!

És ugyanannyiszor megcsókolta anyját.

Mihály látva ezt a nagy szeretetet, mellyel anya és leány csüggöttek egymáson, elfelejtette minden baját.

III. A rózsákról.

Timár a méhesben aludt. Teréza asszony friss szénából oda vetett neki fekvőhelyet. Nem is kellett neki ringatás. Amint letette fejét; elnyomta az álom s egész éjjel arról álmodott, hogy kertészlegénynek állt be s rózsavizet főz.

Mikor fölébredt, már bizony magasan járt a nap. Jól elalhatott. A méhek zsongtak már körülötte.

Mire elkészült, már kész reggelivel várták, friss tejjel és vajjal, s azután kezdődött a napi munka, a rózsaszüret.

Mihály azt kívánta: adjanak neki is munkát. Noémi a letépett rózsafejekről szedte le a leveleket, Teréza asszony az üsttel foglalkozott.

Timár beszélt a kis Noéminak a rózsákról. Elmondta neki, amit utazásaiban tapasztalt a rózsák felől.

- Törökországban a rózsavizet az ételhez, italhoz is használják. Ott egész erdőszámra termesztik a rózsát. Olvasót is készítenek belőle. Az összetört leveleket golyómintákban összesajtolták. Ezért nevezik az olvasót rózsakoszorúnak. De van keleten egy igen szép rózsafaj, amiből a rózsaoajat nyerik. Ez a balsamrózsa. Magas, kétöles fának nevelik ott, amelynek ága egész csoportokba virít. Ezeknek az illata fölülmúlja minden rózsáét. Mikor a leveleit vízbe vetik, s a napra kiteszik, rövid idő múlva a víz színe szivárványos lesz az olajtól, amit a levelek kibocsátottak. Éppen ilyen az örökzöld rózsza is, mely télen át sem hullatja el a leveleit.

- Ön mindenütt járt azokon a helyeken, ahol ezek a rózsák vannak? - kérdezé Noémi.

- Oh! igen, én sok földet beutaztam. Voltam Bécsben, Párisban, Konstantinápolyban.

- Messze vannak azok ide?

- Ha az ember elindulna gyalog, harminc nap alatt érne Bécsbe, negyven nap alatt Konstantinápolyba.

- De ön hajóval járt ott.

- Az még hosszabb út, mert útközben terhet kellett fölszedni.

- Kinek a számára?

- A gazdádnak, aki küldött.

- Önnek most is Brazovics úr a gazdája?

- Ki mondta azt önnek?

- A kormányos, amikor itt jártak.

- Már nem az, mert meghalt.

Ebéd után Teréza asszony azt mondá vendégének, hogy ma nem lesz több dolog, ráérnek a szigetet körüljárni.

Almirának megparancsolta Teréza asszony, hogy „te itthon maradsz addig s őrzöd a házat, ide lefekszel a tornác elé s innen meg nem mozdulsz”.

Almira megértette azt és akként cselekedett.

Elmentek a sziget pagonyaiba.

Alig tüntek el, midőn Almira nyugtalanul kezdte a fülét emelgetni s bosszúsan mormogott magában. Valamit érzett.

Valami férfihang kezdett egy német nótát.

Almira pedig még csak nem is ugat.

A közeledő kibukkan a rózsasalugasok közül.

Almira meg se moccan közeledtére.

Krisztyán Tódor bizalmasan füttyörészve közelített a nagy fekete ellenséghez.

- Szervusz! Almira, kedves Almira. Ide, ide, kedves kutyuskám. Hát hol vannak az asszonyaid? Ugass egyet kedvemért, kérlek! Hol van a kedves Teréza mama?

Almira nem volt feleletre bírható.

- Szép kis Almira, nézd mit hoztam neked. Egy darab sültet. Nesze, vedd el. No hát, nem kell?

Almira pedig oda sem szagolt a lába elé vetett sültökhöz, amíg egyszer Narcissza oda nem sompolyodott.

Almira megharagudott, neki állt egy nagy lyukat kaparni a földben; abba beletemette a sültet, ahogy szokták előre gondoskodó ebek a megmaradt fölösleget szűkebb napokra eltakarítani.

- Hej, milyen gyanakodó ez a fenevad! - mormogta magában Tódor.

- No hát, szabad bemennem a házba?

De már az nem volt szabad.

Azt sem adta tudtul szóval Almira, csak az inyét huzta föl egy kicsit s megmutatta Tódornak, hogy milyen szép fehér fogai vannak.

- Ej, te bolond. Csak meg ne harapj. Hát hol vannak az asszonyok?

Tódor körülnézett a szeszfőzőben: nem talált senkit. A párologó rózsavízbe belemosta az arcát, meg a kezét; jól esett neki, hogy összepiszkolhatta egy egész napi fáradság munkáját.

Hanem aztán mikor ki akart jönni a szeszfőzőből, Almira elállta az útját. A szeszfőző ajtaja elé feküdt s onnan vicsorgatta fogát Krisztyán Tódorra.

- No, most meg már nem eresztesz ki? Ejnye, de goromba vagy. Jól van hát no. Megvárom itten, míg eljönnek az asszonyok. Én is ráérek pihenni.

Azzal végigfeküdt a friss rózsalevélhalmazban.

- Ej, de jó ágyra tettem most szert.

A nők visszatértek Mihállyal a sziget belsejéből.

Teréza meglepetve látta, hogy Almira nem a tornác előtt fekszik, hanem a szeszfőző ajtaját őrzi.

- Mi van ott Almira?

Tódor, amint Teréza hangját meghallotta, egy tréfát gondolt ki. Eltemette magát egészen a tömérdek rózsalevél közé, hogy nem látszott ki belőle. Mikor aztán Noémi betekintett a konyha ajtaján e szóval: „mi van itt, Almira?” - akkor kiemelkedett vigyorgó arcával a rózsahalmaz közül.

- Tódor van itt, a ti jó barátotok.

Noémi nagyot sikoltva tántorodott vissza.

- No, mi az? - kérde az odasiető anya.

- A rózsza közt... - hebegé Noémi.

- Mi van a rózsza közt? Egy pók?

- Igen - egy pók...

Az az úr, aki Tódornak nevezte magát, nevetve ugrott ki rózsás fekvő helyéből.

- Ugy-e, megleptek benneteket! - mondá.

Bizony meglepte a szegény Teréza mamát. Ez a Tódor volt az egyedüli ember, aki tudta, hogy ez a sziget, melyet ő paradicsomkertté alakított át, tulajdonképpen nem az övé. És ez az ember ijesztgette folyton, hogy elárulja, odamegy a magyar királyhoz és a török császárhoz és így szól: „Felség, egy Teréza nevű asszony elfoglalta a Duna egy ismeretlen kis szigetét, mely a te tulajdonod. Ugyan kergesd ki onnan.” Vagy egyik vagy másik, csak hajt a szóra és visszaveszi a kis tündérszigetet.

Tódor most is azért jött, hogy rémítgesse a Teréza mamát. Azt mondta neki, hogy eladta a sziget fáit nagy pénzen egy trieszti tengerihajó készítőnek.

Szegény Teréza mama! Kétségbeesve, sírva mondá:

- Nem, nem adom az én gyönyörűséges, szép fáimat!

- De hisz, sok pénzt kap érte, - mondá Tódor.

- A világ minden kincseért sem adom!

- No akkor majd id'adja ingyért. Föladom, elárulom titkát!

A rossz ember olyan hangosan mondta ezeket a szavakat, hogy meghallotta Timár Mihály is, aki odalépett és szólott:

- Ön azt nem teheti, uram.

- Mit? - kérdezé az vadul hátravetve fejét.

- Azt, hogy följelentse valahol e sziget létezését és azt, hogy önként elfoglalta valaki.

- Miért ne tehetném?

- Mert már följelentette valaki más.

- Kicsoda?

- Én jelentettem föl.

- Ön? - kiáltá Tódor, öklét Mihályra emelve.

- Igen is, én följelentettem mind Bécsben, mind Sztambulban, hogy itt egy névtelen pusztasziget van az Osztrova-sziget mellett, mely ötven év óta alakult! - szólott Timár csendesén, szilárdan. - És egyúttal fölkerétem mind a bécsi, mind a sztambuli minisztert, aki a királyok helyet cselekszik, hogy ezt a szigetet nekem kilencven évre engedjék által használatul; a hűbériség elismeréseül a magyar kormánynak évenként egy zsák diót, a sztambuli kormánynak egy doboz aszalt gyümölcsöt fizetek. Most kaptam meg erről az írást mind a két helyről.

Timár elővonta zsebéből azt a két levelet.

- Én pedig átengedem ezt a tulajdonomat a sziget mostani lakóinak.

Teréza csak odaesett Mihály lábához szóltanul. Csak zokogni tudott és kezet csókolni a férfinak.

Noémi két kezét szívére szorítva tartotta, úgy dobogott az örömében.

- Már most uram, Tódor úr, - szólt Mihály, - láthatja ön, hogy kilencven esztendeig önnek ezen a szigeten semmi keresni valója nincsen.

Tódor nem szólt többet. Néma dühében megfenyegette Timárt öklével, s ezzel kirohant a szobából.

IV. Hazatérés.

Pompásan teltek a Timár Mihály napjai a rózsák szép szigetén.

Hanem egyszer mégis csak haza kell menni. Összeszedte holmiját, búcsúzott. Ugy-e mondanom se kell, hogy sírtak utána.

Nem sokáig sírtak, mert alighogy elment, visszatért. Csónakját, melyen idejött, nem találta, bizonyára elszakította és messze hajtotta a Duna hulláma. A Teréza mama ladikja, amelyen egykor idejöttek, régen elkorhadt már.

Timárnak nem volt más mit cselekednie, mint szépen bevárni, amíg gyümölcsvásárlók jönnek a szigetre, azokkal szépen hazamegy majd.

De addig hónapok teltek el. Boldog hónapok. A senki szigete Mihálynak otthona lett. Az igaz, hogy ugyancsak megszolgált a kenyérért, amit Teréza mamától kapott: dolgozott tíz ember helyett. Szükség is volt munkájára, mert árvíz támadt, a Duna elöntötte a sziget egy részét. Ezt a teméntelen sok vizet kellett levezetnie a lapos részekről. Csatornákat ásott hát és azon visszavezette a hullámokat oda, ahonnan kicsaptak: a Dunába. Ez alatt úgy fölkérgesedett a keze, mint egy napszámosé. Bánta is ő! Amikor estenden visszatért munkájából, vállán ásóval, kapával, akkor érezte magát igazi úrnak. Olyan jókat aludt, mint régen, mint egykor, gyermekkorában, amikor tiszta volt még a lelkiismerete.

Timárnak még mindig nagy szüksége volt arra, hogy egész nap árkot ásson, cölöpöket verjen le, rózsét fonjon; a nehéz testi munkában elfáradjon lelke is.

Mindezek dacára sokszor az eszébe jutott: mi történik ez alatt odakinn a világban.

Harminc hajója uszik a Dunán, egy gályája a tengeren, egész gazdasága, milliókra menő vagyona.

Hiszen mehetett volna innen. A Duna nem tenger, ő jó uszó volt, akármikor átusztatott volna a tulsó partra s senki sem mondhatta volna neki itten, hogy ne menjen el; hiszen tudták, hogy dolga van odakünn a világban.

Így telt el nap nap után.

A gyümölcstermő időszak is eljött, a sziget fainak galyait földig húzta az édes teher. Gyönyörűség volt nézni a gyümölcsöt, mely fejlődik. Mindennap előbbre halad. És minden gyümölcs mosolyog az emberre, mint egy nevető gyermekarc.

Timár segítette gyümölcsöt szedni. Nagy kosarak teltek meg az istenadta drágasággal. Ő számolta darabonkint, amiket a kosarakba rakott: hány száz, hány ezer darab? Mennyi kincs! igazi arany!

Egy délután aztán, mikor a telt kosarat segítette Noéminak a tanyára vinni, idegen embereket látott a kunyhó előtt. A gyümölcskufárok érkeztek meg.

Hónapok óta az első emberarcok, mik a külvilágból hírt mondani jöttek.

Éppen a gyümölcs fölött alkudtak Teréza asszonnal.

A szokott cserekereskedés volt az.

Teréza asszony szokás szerint buzát akart kapni a gyümölcszeiért; hanem a kufárok az idén sokkal kevesebbet akartak neki adni cserébe, mint más évben. Azt mondták, megdrágult a buza nagyon. Komáromi kereskedők nagyon vásárolják, fölverték az árát; mind lisztet őrletnek belőle, úgy viszik a tengerre.

Most már nem volt nyugta Timárnak; gondolatai háborgatni kezdtek. Olyan volt neki ez a tudósítás, mint a nyugalomra tért katonának a trombitaszó.

Az az utolsó nap olyan gyorsan elmúlt. A dereglyések este akartak elindulni, hogy hüssel utazhassanak odább. Mihálynak búcsúzni kellett.

Egypár nap múlva otthon volt, újra Komáromban. Házában a legnagyobb rendet találta. Ugyancsak ügyeltek itt mindenre, a kis török leányból pedig helyes gazdasszony lett. Megtanult magyarul is, szóval rendes komáromi leányzó lett: dolgos és takaros. Fabula urammal, - akivel Timár régebben egy hajón szolgált, nagy barátságot tartott, együtt ügyeltek arra, hogy Timár Mihály valamely holmijának bántódása ne essék. Fabula uramnak egyébképpen is ez volt a hivatala. Régi pajtása, Timár, hogy nagy gazda lett, őt fogadta meg legfőbb felvigyázójának.

A kis leány, meg Fabula uram együtt töltötték be ezt a díszes hivatalt és ez alatt egyre várták haza az urokat - Braziliából. Ők is, de mások is azt hitték, hogy Timár Braziliában járt magyar lisztet eladni. Maga Timár is azt mondta, amikor haza érkezett.

A nagy, gazdag úr fogadkozott is, hogy nem teszi többé. Mindenképpen meg akarta nyugtatni a rossz lelkiismeretét és arra is rászánta magát, hogy az Ali Csorbadzsi eldugott kincseinek nagy részét visszaadja a kis Timéának.

Úgy is tön, amint elhatározta. A kis Timéa persze nagyon örült a sok csillogó, villogó ékszernek, de minden arany és minden gyémánt között legjobban örvendett egy kis aranykeretes képnek.

Fölsikoltott, majd zokogni kezdett örömeiben, az aranykeretes kép megboldogult édesanyját ábrázolta:

- Anyám, édesanyám! - kiáltá.

Amikor Timéa lecsillapult, hálás és csodálkozó szemekkel nézett Timárra és kérdé:

- Hol vette ezt, bátyám?

- Braziliában jártamkor Sztambulban megálltam, egy török árusnál találtam, hasonlított magához, azért vettem meg magának.

A kis török lány elhitte ezt a mesét, de Levetinczy Timár Mihály fölsóhajtott és suttogá:

- Oh, mikor lesz már vége az én hazugságaimnak! Ha megmondhatnék ennek a leánynak mindent! De megkönnyebbülne a lelkem!

De nem szólt neki. Hallgatott, járt a dolgai után, míg egyszerre csak megint olyan szomorúság fogta el, hogy útra kelt egy kis vidámságot szerezni.

Hová ment? Megint csak a rózsák szigetére.

V. Az idegen fiucska.

Egy pompás kis csónakot csináltatott magának Timár Mihály, azon evezett a rózsák szigetéhez.

Áprilisban járt az idő, tavasz volt már, a fák zöldültek, virágoztak a Osztrova-szigeten. Annál jobban megdöbbenette Mihályt az a látvány, mely az Osztrova-szigeten túl közeledett felé. A senki szigete úgy tetszett, mintha nem volna zöld; mintha le volna égve.

Mentül jobban közeledett felé, annál világosabban láthatta. A sziget északi oldalán rőt barna volt minden fa.

Csónakja sietve nyomult a nádason keresztül. Mikor a parthoz ért, akkor világosan látta Mihály, hogy ott egy egész hosszú facsoport ki van száradva mind.

Mihályt elbúsította ez a látvány. Tavaly ilyenkor virágzó erdő, rózsaberek fogadta itten, most egy kiszáradt erdő.

Megindult a sziget belseje felé s várta az üdvözlő kutyaugatást. Semmi nesz sehonnan.

Aggódva bandukolt előre. Az utak el voltak hanyagolva, tele őszi hullott lombbal, s úgy tetszett, mintha madár sem szólna már a szigeten.

Mikor a kunyhó közelébe érkezett, szorongó érzés fogta el a szívét. Mi történt az itt lakókkal? Ő felőle történhetett velük akármi. Meg is halhattak, temetetlen is maradhattak: néki fél évig másutt volt dolga: országos ügyeket végezni. A sziget lakóit őrizte addig az ég.

Amint a tornác alá lépett, kinyílt az ajtó, s kijött rajta Teréza asszony.

Első tekintete komor volt, ijedtség látszott rajta, azután valami keserű mosoly jelent meg az arcán.

- Ah! megérkezett ön már? - mondta Mihálynak és eléje sietett kezét megszorítani.

- Nincs semmi baj? - sietett viszont Timár kérdezni.

- Semmi sincs! - szólt jámbor mosolygással Teréza.

- Olyan rosszúl esett, mikor azokat a kiszáradt diófákat megláttam! - szólt Mihály.

- A tavalyi nyári árvíz ölte ki őket, - felelt Teréza - a diófa attól elvész.

- Hát önök jól vannak mind a ketten? - kérdezé Mihály nyugtalanul.

Teréza szelíden felelt:

- Mi jól vagyunk mind a hárman.

- Micsoda?

Teréza mosolygott, sóhajtott és ismét mosolygott. Aztán Mihály vállára tette kezét s azt mondá neki:

- Egy szegény kofának a gyermekét örökbe fogadtuk, az van itt. Anyja meghalt, a gyermek itt maradt. Ez a harmadik.

Timár bement a házba.

A szoba hátuljában volt egy vesszőből font bölcső, a mellett ült az egyik oldalon Almira, a másikon Noémi. Noémi ringatta a bölcst és megvárta, hogy Timár odasiessen.

A bölcsőben feküdt egy kis gyermek; két arca oly piros, hogy cseresnyeajkát középen össze-csücsöríti. Alszik, de csak félig behunyt szemmel, két kis kezét arcához emelve.

- Ugy-e, jól tettük, hogy a szegény kofa árváját fölfogadtuk? Az Isten küldte őt nekünk.

Mikor aztán fölébredt a kis lélek, elkezdett a maga nyelvén beszélni. Bíz azt sírásnak nevezik. Szerencse, hogy vannak, akik megértik ezt a beszédet is.

Megéhezett. Noémi beszaladt és frissen fejt kecsketejet hozott a babának! Milyen örömmel szürcsölte!

Timár nagyon megszerette ezt a kis idegen fiucskát. Mit adjon neki? Mit adjon neki? Mind-egyre ez járt az eszében.

Oh! mennyi hosszú órán át elbámulta a gyermek első játékeit, leszakított neki egy-egy virágot, ami után esengett: „nesze: virág!” S aztán volt dolga, míg visszakönyöröghette tőle, mert a gyermek mindent a szájába akar tenni, amit megszeret. És találgatta az első szótagokat, amiket az új ember ajka kimond, mit jelentenek azok?

Körüljárta az egész szigetet és töprenkedett magában a gyermek jövődjé felől.

„Mit adhatsz te ennek a gyermeknek? - Sok pénzt? - A pénzt itt nem ismerik. - Nagy földeket, uradalmakat? - Ehhez a szigethez semmi földet nem toldhatsz hozzá. - Elviszed magaddal? - nagy urat, nevezetes embert fogsz belőle neveltetni? - De nem adják oda se Teréza, se Noémi. Őket is elviszed magaddal? - Ha mennének, sem tehetned. Ezek csak itt lehetnek boldogok.”

Teréza egy nevet adott a babának: Adeodat (Istenadta), több neve nincs. Hát te mit adsz neki?

Egy nap, mikor így töprenkedve járt céltalan bolyongással a szigeten: bozóton, vadvirágon keresztül gázolva, egyszer egy olyan helyre jutott, ahol a tar galyak recsegtek léptei alatt. Körülnézett. A kiszáradt diófák szomorú erdejébe jutott. A szép nemes szálfák meg voltak halva, s a tavasz egyetlen lombot nem hozott ágaikra.

Mihálynak egy eszméje támadt a halott fák sírkertjében.

Rögtön sietett vissza a kunyhóhoz.

- Teréza, megvannak-e még az ácsterszámok, miket a házépítésnél használtatok?

- Itt vannak a kamrában.

- Add elő. Egyet gondoltam. Kivágom a kiszáradt diófákat s azokból építek egy szép házat Dódi számára.

Teréza bámulva csapta össze a kezét; Noémi pedig azzal felelt, hogy összecsókolta a kis Dódi (Adeodat) arcát, mintha mondaná neki: „hallod ezt?”

- Igen, igen! - folytatta Timár, - magam egyesegyedül fogom ezt a házat fölépíteni, senki segítsége nélkül; ahogy a székelyek, az oláhok építenek szép tölgyfákból olyan házakat, mint egy skatulya. A miénk diófából lesz; fejedelmi kastély; az utolsó szeget is magam fogom készíteni, s az lesz majd a Dódi háza, ha megnő.

Teréza csak mosolygott.

- Jól van, Mihály, jól van; hiszen én is próbáltam kunyhót rakni egyedül, mint a fecske. Magam vertem össze a falat sárból; magam tetőztem be náddal; - hanem már az ácsmunka nem egy embernek való: tudja, hogy az öreg fűrésznek két nyele van; azzal ön egymaga nem tud bánni.

- Hát nem vagyunk-e hozzá ketten? - kiáltott föl Noémi. - Hát nem segíthetek-e én neki? Azt hiszitek, hogy nekem nincs erős karom?

Mihály azt mondta, hogy „jó lesz”.

- Csinálunk függő ágyat egy faágra a kicsinek; - mondta Noémi - mi egész nap fogunk dolgozni. Teréza mama kihozza utánunk szilkében az ebédet s ott eszünk a faragott fára leülve egy szilkéből. Milyen jól fog az esni!

És úgy lett.

Mihály rögtön vette a fejszét s ment ki a diósba s hozzákezdett a munkához. Mire egy diófát ledöntött s azt az ágaitól letisztogatta, csupa hólyag lett tőle a tenyere.

Amint aztán három fát levágott, hogy egyiket a másik kettőre lehetett tenni, akkor már szüksége volt Noémi segítségére. Noémi nem vette tréfára, amit ígért. A nagy fűrész olyan ügyesen tartotta, mintha tanították volna rá.

Mihály lassankint mester lett a diófagerendák kifaragásában. Jól szolgált kezében az ács-szekeerce.

Noémi bámulta ezt nagyon.

- Ugyan Mihály bácsi, - kérdé egyszer, - mondja meg nekem, nem volt valamikor ácslegény?

- De az voltam, még pedig hajóács.

- Ugyan mondja meg, hogyan lett belőle ilyen nagy úr, hogy nyárban elmaradhat a munkától s úgy tölti az időt másutt? Mert most maga ura, ugy-e? Nem parancsol vele senki?

- Majd elmesélem azt egyszer, - mondá rá Mihály.

De nem mesélte el neki aztán, hogy mi módon lett ő belőle olyan nagy úr, hogy itt most fát fűrészselhet hétszámra?

Mesélt Noéminak tapasztalatokban gazdag utazásairól szerteszét a világban; de odáig nem ment a mesemondásban soha, hogy saját magáról beszélt volna neki valamit.

Timár a hosszú idő alatt, amit a névtelen szigeten töltött, lassankint rájött, hogy az még sincsen annyira elrejtve az emberek elől, hogy senki se tudna róla.

Mégis folytatta faragó munkáját, nem tartva attól, hogy egyszer megtudja valaki odakünn, hogy Levetinczy Timár Mihály, a földesúr, a milliomos: ácsmunkában fárad valami ismeretlen szigeten, s mikor nagy munkájában pihenést tart, akkor meg tollkését veszi elő, hogy fűz-vevesszöből ernyőt faragjon egy kis árva gyermek számára, akinek se apja, se anyja.

S micsoda örömei vannak itten! Hogy lesi el a legelső szót, amit a gyermek megtanul kimon-dani. Mint illetgeti hozzá a parányi ember kicsi kis ügyetlen ajkát, hogy ezt a szót eltalálja:

„Apa!”

Persze, hogy ezt a szót tanulja meg leghamarabb.

Azt gondolja, hogy ennek úgy kell lenni. Hogy ez az ember, aki ő rá úgy mosolyog, nem is lehet más.

Mit tudhat ő arról, hogy ő szegény kofának a fia, szegény árva, kinek apja, anyja meghalt?

Azután kezdődnek a gyermekszünetek. Mikor a foga jön, mennyi aggodalom, mennyi álmatlan éjszaka van miatta! Noémi otthon marad vele a szobában, s Mihály minden órában oda vágja a tuskóba a fejszét, s fut haza megnézni nem lett-e nagyobb baja a kis Dódinak? Azután kiveszi Noémi kezéből s eljárásként vele órahosszat és danol neki altató dajkadalt:

»Az én babám kis kunyhója
Többet ér, mint Buda vára...«

S ha elaltatta, ha meggyógyította, micsoda nagy öröm ez aztán!

Egyszer aztán Mihály annyira előrehaladt munkájában, hogy a diófagerendákat mind kifaragta már. Eddig csak értette a dolgot, de tovább már nem.

Hát megtanulta, de mégis megcsinálta.

Az volt aztán az öröm, mikor készen volt a ház, mikor belevezethette a sziget lakóit.

- Nézzétek, ez mind az én két kezem munkája.

Dódi már akkor két éves volt, mikor ez a háza elkészült. „Dódi háza!”

Azontúl más dolog várt Mihályra. Dódit olvasni tanítani.

Dódi eleven fiú volt. Egészséges, eszes, jókedvű gyermek. Timár azt mondta, hogy maga fogja őt mindenre megtanítani. Olvasni, írni, aztán úszni, tornázni; majd kertészkedni, gyalut, vésűt kezelni. A faragó embernek akárhol a világon mindig van kenyere. Dódi mindent meg fog tanulni.

Egyszer aztán a sors azt mondta neki: „megállj!”

Nem is a sors volt az, aki ezt mondta, hanem Teréza.

Nyolc éve múlt már annak, hogy Timár legelőször a kis szigetre vetődött. Noémi és Timéa még akkor gyermekek voltak; most fölserdült már mind a kettő, Teréza mama pedig megöregedett.

VI. Terézia mama búcsúja.

Egy csunya őszi napon Terézia így szólt Timárhoz:

- Mihály barátom, úgy érzem, hogy ez az ősz engem elvisz magával. Isten rendelése, megnyugszom benne. Timár Mihály! Egy ígéretet, egy szent fogadást kell önnek tenni. Azt, hogyha én meghalok, nem hagyja el gyermekemet!

Mihály lecsüggesztette a fejét, ő látta azt, hogy Terézia egészsége hanyatlik. Észrevette arcáról, és rettegve gondolt arra, hogy ha egyszer Terézia meg találna halni, mi lenne akkor Noémiből és a kis idegen fiúból?

Hogy hagyná akkor itt, mint szokta, egész hosszú télen át ezt a gyöngye leányt egyes-egyedül a vadonban, azzal a kicsiny gyermekkel?

Ki védi, ki biztatja, ki segíti meg akkor őket?

- Hát én! Bízva rám őket! - mondá halkán.

Terézia igazat mondott. Még aznap délután egy ismerős gyümölcsvásárló kofa érkezett a szigetre. Mikor Terézia annak a barackkal rakott kosarakat átszámlálta, egyszerre csak ájultan esett le a földre.

Ágyba fektették mindjárt, Noémi ott sírt, ott virrasztott mellette.

Terézia úgy beszélt közelgő haláláról, mint egy elutazásról.

- A szép október hónapban fogok elköltözni. A bogarak is akkor mennek aludni téli álmukat, a fák is akkor hullatják le leveleiket.

Kiválasztotta magának a ruhát, amiben eltemessék, s a szemfödelet, amiben eltakarják. Koporsó nem kell neki. Közelebb éri az édes anyaföld.

Kivezettette magát Timár és Noémi karjába kapaszkodva a szép sík mezőre, s kiválasztotta magának a helyet, ahova eltemessék.

- Ide a sík róna közepére! - mondta Timárnak s kivette kezéből az ásót és maga kihantolta előtte a négyyszögű helyet. - Dódi házát már elkészítetted, most készítsd el az enyimet. Aztán ne rakjatok fölém dombot, ne tegyetek oda fejfát, se zöld fát, se bokrot ne ültessetek fölém. Szépen takarjátok be azt a helyet eleven pázsittal újra. Legyen a többi mezővel egyenlő. Én úgy kívánom.

S Timár elkészítette Terézia házát.

És Terézia soha sem kérdezte tőle: „de hát ki vagy te mégis? Igaz ember vagy-e? Én már rövid idő múlva megválok ettől a világtól, s még nem tudom, hogy Noémit kire hagytam itt?”

Egy este aztán elaludt örökre.

Úgy temették el, ahogy kívánta.

Szép fehér gyolcsba takarva, ágyát ott lenn megvetve illatos diófalevelekből.

És azután betakarták a helyet zöld pázsittal, simára, ahogy elébb volt.

Mikor másnap reggel Timár és Noémi a kis Dódit kézenfogva kimentek a mezőre, a sík rónán nem látszott semmi jel.

De az ezüstös zöld róna közepén mégis rátaláltak arra a helyre.

Elöl ment Almira. Egy helyen lefeküdt, s fejét a földre letette. Ott volt az a hely.

Timár azon gondolkozott, hogy most már ezzel a sírral ő előtte is be van zárva a világ.

Mit csinál az árvákkal?

VII. Az egerek.

Késő estig ott maradt Timár a rózsák szigetén. Egyszerre elhatározta, hogy visszatér a világba. Legelsőbb is balatonfüredi kastélyába néz be. A szegény Noémit ott hagyta Dódival egyedül.

- Visszatérek még ezen a télen! - ezekkel a szavakkal vált el a rózsák szigetének most már egészen magukra maradt lakóitól.

Nem mondhatnám, hogy valami kellemetes útja volt ez alkalommal Timárnak: majd megfagyott. És Komáromból Új-Szönybe sehogysem tudott átmenni a Dunán. A jég megtorlódott nagy darab helyen, valóságos hegyek voltak előtte, igazán nem tudta, mitévő legyen?

Visszaküldte kocsiját és gyalog vágott neki a Duna jegének: hátha így könnyebben halad előre.

Csakhogy jött valaki, aki ezt a számítását megrontotta: az volt a köd. Ő csillagos éjre számított, s mire a Dunához ért, köd ereszkedett alá. Még akkor csak vékony, átlátszó párázat, de amint a jég elindult utat keresni, oly sűrű lett, hogy nem látott három lépésnyire.

Ha józan eszének csak egy szavára hallgatott volna, hát rögtön visszafordul és igyekszik az elhagyott partot újra megtalálni.

Az éj különben is sötét volt; a Duna pedig a szigeten fölül legszélesebb; s ott a jég legkevésbé járni való. Egymás hátára tolt jéghasábok hosszú torlaszokat alkotnak, keresztben, hosszában, egy-egy helyen hegylanc alakot ölt a jég, öles táblákban meredezve föl az égnek.

Amint ezeket a torlaszokat kerülgette Timár, azon vette észre magát, hogy a ködben eltévedt. Már több egy órájánál, hogy jár: zsebórája háromnegyedet mutat háromra; rég a tulsó parton kellene lennie: bizonyosan irányt tévesztett.

Hallgatózott. Semmi neszt nem vehetett ki az éjszakában, így nem hogy közeledett volna a túlparti faluhoz, sőt eltávozott tőle.

Még kutyaugatást sem hallott.

Azt hitte, hogy most a helyett, hogy a Dunán keresztbe haladna, hosszában jár rajta végig s arra határozta magát, hogy félirányt fog változtat. A Duna kétezer lépésnél sehol sem szélesebb, valahol csak partra kell akadnia, ha folytonosan egy irányban megy.

Csakhogy a sötétben és a ködben az ember éppen azt nem tudja, hogy egy irányban megy-e? Egy jégtorlasz, melyet ki kell kerülnie, minden számítása dacára félretéríti az egyenes vonalból, zeg-zug utat csinál, visszakerül arra a helyre, amelyen már egyszer áthaladt. Egyszer-egyszer eltalálja a jó irányt, s még pár száz lépésig kellene kitartania s partot érne, akkor megint mást gondol s eltér ferde irányban.

Már öt óra is elmúlt: négy órája, hogy folytonosan a Duna fölött jár. Érzi, hogy fárad. Az éjjel nem aludt s egész nap nem evett.

Megáll hallgatózni. Vagy a városról vagy a faluból kell, hogy harangszót halljon.

Végre meghallotta, amire várt. A komáromi harangok voltak azok.

A harangzó egészen a háta mögül jött.

E szerint a leghelyesebb kiszámítás, hogy féljobbot csinálva, folytassa az előrehaladást, mert akkor szemközt kell lenni a szőnyi partnak.

Hanem a harangok ezúttal megtréfálták, még beljebb küldték a Duna hosszában. Beletévedt egy oly jégmezőbe, mely csupa egymásra tolt jégtablákból állott, mik ferdén, egyenesen meredeztek elő. Azok között bukdácsolva, kapaszkodva, csuszkálva, néhol négykézláb mászva kellett előre törtetnie, s partot csak nem talált sehol.

Kiáltani nem mert.

Kiáltást nem hallott egyebet, mint a varjakét, melyek láttatlanul röpködtek el fölötte.

Az volt az utolsó reménysége, hogy majd ha megvirrad, akkor csak megtudja a napról, merre van kelet? Arról azután hajós létére majd tájékozza magát, hogy merre van a Duna folyása?

Ha valahol léket talált volna a jégen, akkor a víz folyásáról megtudhatta volna, merre menjen? De a jégkéreg szilárd volt mindenütt, s áttörni nem lehetett.

Meg is virradt, legalább világos kezdett lenni, de a sűrű ködön át napot nem lehetett látni.

Menni pedig kellett, mert a pihenés a jégen veszedelmes.

Kilenc óra is elmúlt; még mindig nem talált partot.

Akkor egy pillanatra ritkulni kezdett a köd; a nap fénytányérja láthatóvá lett. A levegő, mintha számtalan ragyogó jégtűkkel volna tele. Ezek a jégtűk szikrázva gombolyognak össze.

Most tehát tájékozhatja magát.

Ámde a nap magasán áll már, nem mutatja a keletet.

Hanem mutat valami mást.

Amint Timár a szikrázó köd félhomályában széttekintett, úgy tetszett neki, mintha jobbra, a távolban egy háztetőt látna.

Hanem a derű csak pillanatokig tartott; újabb sűrű ködgomoly szállt alá a jégre.

De most már nagyon jól vigyázott, hogy el ne tévessze a kitűzött irányt. Nemsokára a sűrű ködfátyolon keresztül újra megjelent előtte a háztető.

Mikor aztán tíz lépésnyire ért hozzá, akkor látta, hogy egy malom.

A jégtorlasz valahonnan elszakította téli menedékéből. Timár megriadva állt meg a malom előtt. Feje kábult volt már.

Timár bement ebbe a malomba. Az ajtaján föl volt pattanva a zár, bizonyosan a rázkódástól s az ajtó tárva-nyitva állt. Belépett rajta.

A malom tetejét, gerendáit, minden kis párkányát teleülték a varjak, egy-egy tovalebent a közeledő alak láttára s rögtön más ült a helyébe.

Timár el volt fáradva, nyolc óra folyásán keresztül jár folyvást a jégen, fáradságát szaporították az út akadályai; gyomra üres, a kemény hideg zsibbasztja tagjait.

Fáradtan ül le a malomban egy gerendára.

És amint leül, azonnal lezáródnak a szemei.

Timár leesett a földre, arra ébredt föl.

Csak most kezdett eszmélni a veszedelemre, melyben forog.

Ha ő itt most elalszik, bizonyosan meg fog fagyni.

Kijött a malomból.

A köd olyan sűrű volt, hogy nem látott semmit. Nem volt ez nappal, hanem éjszaka.

Az ember el van hagyatva minden élő lénytől; hát nincs semmi élő közel, ki őt megszabadítsa?

Van.

A malomban egerek is voltak, mikor a jég elragadta. Az egerek megvárták, míg a jég megáll, akkor kiszöktek a malomból s ők kitaláltak a partra. Apró lábnyomaik hosszú vonalai meglátszanak a vékony hóesésben.

Ezeket a nyomokat észrevette Timár. Az a kis állat kivezette a bölcs, hatalmas embert a partra. Félórányi távolban Új-Szőny fölött jutott ki a partra.

Ott azután rátalált az országútra, s azon át egy fogadóra. Köd előtte, köd utána: senki sem látta merről jött.

A vendéglőben megevett egy tál, kocsisok számára készült marhaláb-kocsonyát, megivott rá egy kupa bort, azzal befogatott, lefeküdt a szekerébe s aludt egész estig, folyvást a jégen álmódva magát, hogy beszakadt alatta a jég s ő hull alá a végtelenbe.

VIII. Halászat télen.

Későn indulva Szőnyről, csak másnap éjszaka jutott el a füredi kastélyba.

A köd egészen idáig kísérte, a Balatont sem láthatta tőle.

Még éjszaka fölhevítta halászeit magához s azoktól megtudta, hogy éppen másnap reggelre készülnek az első fogáshoz a jégen. Vincellérjét utasította, hogy bort, törkölypálinkát, amennyi kell, tartson készen.

Galambos, az öreg halászmester, igen jó fogással bízta.

- Mernék rá fogadni, - mondá Galambos, - hogy holnap kifogjuk magát a fogas-királyt is.

- Mi az a fogas-király?

- Az egy vén fogas. Minden halász ismeri már a Balatonon, mert akárhánynak volt a hálójában, de senki sem bírja kihuzni; mert amint észreveszi, hogy a hálóba került, egyszerre elkezd a Balaton fenekén a homokban farkával lyukat ásni, abba behuzza magát s a háló alatt kicsúszik. Iszonyu kitanult állat. Pedig jutalmat is tűztünk már a fejére, mert egymaga annyi fiatal halat elpusztít, mint három halász. Nagy állat. Mikor a víz színén uszik, az ember azt gondolná, hogy viza. Ezt is megfogjuk holnap.

Timár ráhagyta. Aztán hazaküldött minden embert és lefeküdt.

Most érezte még csak, mennyire ki van fáradva.

És aztán aludt hosszú, egészséges álmot. Mikor fölébredt, egészen kiépülve érezte magát.

Még nem volt reggel, de meglepte, hogy a jégvirágos ablakon besüt a hold. Tehát az idő kitisztult.

Gyorsan fölkel, szokása szerint a jéghideg vízben egész testét megmosta, azzal felöltözött s kisietett a Balatont megnézni.

A befagyott Balaton megragadó látvány, kivált az első napokban.

Az óriási tó nem úgy szokott befagyni, mint a folyamok, melyekben jégtorlaszok csoportosulnak össze. A Balaton egyszerre áll meg, mint a kristály, s reggelre ott van az egész vízen a sima, tündöklő tükör. Ezüst tükör, mikor a hold fénye bevilágítja. Nincs rajta semmi törés: egy darabból van öntve. Csak a szekéruak látszanak meg rajta, amint a két part sűrűn fekvő falvaiból átvonulnak, egymást keresztezik.

A tihanyi hegyfok kettős tornyu templomával tisztán látszik a tükörben, tornyaival lefelé fordítva.

Timár oly hosszan el tudott andalogni e csodaszép látvány előtt. Andalgásából a közlő halászok verték ki: azok jöttek hálóikkal, rudjaikkal, jégvágó eszközeikkel: azt mondták, hogy napfölkeltkor kell megkezdeni a fogást.

Mikor egy csoportban voltak, körbe álltak, az öreg halászmester rákezdte a kegyes éneket; „Uram, ki légyen lakója a te szentséges hajlékodnak?” a többiek utána énekelték.

Az ének két mértföldnyire is elhallik a sima jégen; s a part visszazengi a zsoltárokat.

Timár messze behaladt a jégtükrön.

Virradni kezdett, a hold elsápadt s az ég egész hosszában rózsaszínű kezdett lenni, mire az óriási jégtükör is csodálatosan színt változtatott, mintha élesen kétfelé volna osztva, az egyik része violaszín és rézvörös, míg a napkelet felé eső azurkék marad.

A tünemény pompája növekedik, amíg az ég egyre világosul.

Egyszerre szétlövell a nap sugarait, amint a barna ködök közül kiemelkedett.

Délre járt az idő, mire a halászathoz hozzáfogtak.

A halászat a Balaton jege alatt igen tiszta munka.

Először is abban az öbölben, melyben a halászok tapasztalatai nyomán a halak ez időtáján seregestül össze szoktak gyűlni, kivágnak egymástól ötven ölnyi távolban két ölnyi átmérőjű léket, s azután egy négyszöget alakítanak apróbb két láb átmérőjű lyukakból.

Minden jéglapot, melyet négyszög lyukakból kivágtak, oda támasztanak föl élével a lyuk felé, hogy a jégen járók észrevegyék azt, s bele ne botoljanak a veszedelembe.

Mikor azután a nap rásüt ezekre a nagy jégtükrön mindenfelé elszórt jégkockákra, az olyan, mintha ezernyi gyémánt-óriás ragyogna szét a messze távolba.

A halászok a hosszú erős hálót a tó belseje felé eső öreg lékhez viszik s akkor a két végét szétbontva, rákötik azokat két hosszú póznára. Mindkét pózna harmadfél öles. Egy halászegény elkezd az a jég alatt előbbre tolni a rákötött hálóval együtt, a másik ott várja azt a kisebb léknél. S amint a pózna vége odaérkezik, megint odább tolja azt a harmadik lékhez, ahol a harmadik legény áll, s ugyanezt az utat teszi meg a négyszög a másik oldalán a másik rúd a háló tulsó szárnyaival, míg mind a két hálóvég összeérkezik a part felől eső nagy léknél.

Ekkor a háló, amelyet az alsó végén levő ónsúlyok a fenékre húznak, egy tökéletes börtön mindazokra nézve, akik e négyszögben bennszorultak.

Pedig ilyenkor sokan szoktak ott lenni. A fogas, a süllő, a harcsa elhagyja mély iszaplakását s feljön a vágott lékhez levegőt színi.

Mikor észreveszik, hogy a háló összébb szorítja őket, nincs hova menekülniök. Kiugrani nem lehet, mert a jég nem engedi. A megszorult fogasnak nincs módja többé szokott ravaszságával befúrni magát izmos farkával az iszapba, hogy a háló alatt elosonhasson; mert társainak fickándozó tömege magával sodorja.

A halászok pedig odafönn húszan belekapaszkodva a háló kötelébe, csendesen vontatják azt kifelé.

Húsz embernek megfeszített erőlködése mutatja, minő terhet vontatnak föl onnan alulról. Súlyáról ítélve, több száz mázsára lehet azt becsülni.

A nagy lék szája lassankint megelevenül.

A nyugtalanított, összeszorított haltömeg törekszik az egyedüli nyílás felé. Az a halála.

Mindenféle alaku szájak és fejek bukdácsolnak föl a vízből, átlátszó uszószárnyak, halfarkak, pikkelyes, kék-zöld, ezüstszerű háta merülnek föl egymást törtetve. Ki-kibámul egyszer-közülök a Balaton cápája, a mázsányi harcsa, tátogó nagy szájával, patkányfark bajuszával, s megint visszairamodik fejtetővel lefelé, mintha volna odalenn menekülés.

Három halászegény az öreg halászmesterrel nagy merítő szákkal lapátolja ki a lék szájára tolt eleven halakat, kihányva azt egyenesen a jégre, ahol egymás hegyén-hátán fickándozva táncol öreg-aprāja. Onnan nincs hova menekülni, mert a lékek mind be vannak már téve a beleillő jégkockákkal.

Tátott száju pontyok féltelen szökéssel peckelik magukat szerteszét, a kétségbeesett csuka kígyóként kúszik a sügérek, kárászok közepett. Egy-egy hatalmas harcsát rántanak ki kopolyájánál fogva s kilövik a jégre, ahol aztán az idomtalan test meztelen fejét lomhán lefektetve, izmos farkcsapással söpri maga körül szét fogolytársait.

A jéglap a négyszög körül már messze terítve van halakkal. A potyka úgy nyargal azon, mint a cickány. Senki sem kergeti; nem szökhetik el. A lomhább halak egész határral hevernek a lék két oldalán.

- Mondtam, hogy nagy fogás lesz ma! - dörmögi a vén halász. - Csak még a fogas királyt megcsiphetnök.

- Pedig, aligha benne nincs. Valami nagy állat akkorákat lök a hálón, hogy mind a két karom megérzi, - mondja az egyik legény.

- Ahol van ni! - kiált a másik legény, akinek éppen tele volt a merítő zsákja hallal, amint egy roppant nagyságu fő, mint egy ezüst krokodil nyomult föl a vízből; tiszta ezüstfehér az egész, szétnyitott torkában két sor éles fog, de azonkívül négy egymásba fogódó görbe agyar, minő a tigrisé. Méltán királynak nevezhető abban a tóban, ahol nincs olyan állat, mely vele megmérkőzzék.

- Ott van ni! - kiáltották egyszerre hárman is.

Hanem a nagy állat a másik percben már újra lebukott a víz alá, s akkor kezdődött aztán a küzdelme a halásznak.

Veszedelmes rugdalózás keletkezett a hálóban. Csupák, potykák, harcsák csapatja rohant fejfel a feszes hálónak, hanem a fogaskirály nem akart előkerülni.

- Már megint megmenekült! - dörmögé a vén halász.

- Még a hálóban van, - mondá fogait összeszorítva a kötélhúzó. - Érzi a kezem a rángatását; ha csak keresztül nem törí a hálót.

Tömerdek volt a préda, ami szerteszét hevert már; nem lehetett hova állni tőle, hogy az ember el ne csusszék bennük.

- No, most kiszakadt a háló! - riadt föl a halászlegény. - Érzem a roppanásáról.

Csak a közepe volt még lenn.

- Húzd rá! - ordítá a vén halász, s azzal teljes erejéből rárántotta a legénység a kötelet.

A hátramaradt haltömeg csak kifordult a hálóval együtt. Ott volt a fogas király is, aminőt minden húsz évben fogtak egyszer, azt is csak régen. Erős fejével csakugyan keresztül szakította a hálót; hanem tüskés úszószárnyaival beleakadt a bogokba s nem tudott elmenekülni. Mikor kirántották, pofon vágta a farkával azt az egyik legényt, úgy, hogy hanyatt esett a jégen; hanem ez volt azután utolsó hőstette. A másik percben már halva volt. Eleven fogast még nem tartott senki a kezében. Azt tartják, hogy amint a vízből kiveszik, a léghólyagja megreped, s akkor megszűnt élni.

Ennek az egynek a kézrekerítése nagyobb öröm volt a halászok közt, mint az egész gazdag fogás. Ismerőse volt mindegyiknek a gonosz halpusztító. Az a rossz szokása volt, hogy csak a saját nemzetbelit szerette megenni. Olyan vastag hája volt, mint a süldőnek; gyönyörű aranyszínű, s a húsa fehér, mint a gyolcs.

Mire a fogással készen voltak, a rövid téli napnak is vége volt már, de csak az égen, nem a jégen.

A jégen most kezdődött még az élet.

A szomszéd falvakból Siófokról, Szántódról, Zamárdiból, Füredről, Arácsról, Csupokról jött a népség szekerekkel a jégre, kosárral, tarisznyával, kulaccsal; a kulacsban bor, a tarisznyában malacpecsenye, a kosár halat vinni való.

Mire a halászok hozzákezdték a kifogott zsákmány osztályozásához, egész sokadalom támadt körülöttük.

Ha lement a nap, nádból fáklyát csináltak, tüzet raktak a jégen; vásárt ütöttek a halra. Potyka, csuka, harcsa, kárász mind szegény embernek való. Budapestre, Bécsbe csak a fogast meg a süllőt viszik, amit drágán megfizetnek: a többi potom áron adják. Még így is nyereségük van. Ezzel az egy húzással valami háromszáz mázsa halat rántottak ki. Ami halat most el nem hordanak, azt kosarakba garmadolva, beviszik a rakodóba, s onnan hordják el majd szekereken a veszprémi vásárra.

Timár egy jó estét akar szerezni az összegyűlt népségnek. Lehozatott egy tízakós hordót a jégre, azt csapra üttette s fölszólította a halászmestert, hogy csináljon halászlét, amihez csak a mestere ért.

Egy roppant, akónyi bográcsba beleaprítják a kiválogatott halat, aminek nem szabad sem kövérnek, sem szálkásnak lenni; nem jön abba egyéb, mint a halnak a saját vére, paprika marokszámra, meg vöröshagyma. Hanem aztán van annak a keverésmódjában valami mesterség, amit csak az ért, akinek tudománya van hozzá, hogy azt utána csinálni sem lehet.

Ebből a jóból még Timár úr is sokat elfogyasztott.

S ahol jó bor foly és halászlé készül, ugyan a cigány hogy maradna el onnan?

Egyszer csak ott terem egy barna sereg, helyet csinál egy kosár tetején a cimbalmának s rárántja az uraság nótáját:

»Jaj de szakad ez a húr
Majd megfizet ez az úr!«

S ahol cigány van, a tánc hogy maradna el onnan? A jég hátán egyszerre csak olyan dáridó támad, hogy hét falura szól. A nádtüzek mellett nyalka párok rikkantgatva járnak.

A szép téli éjben messze világlottak a jégtükrön az örömtüzek. A multság a jég hátán majd éjfélig tartott. A halászok akkorra lettek készen a fogott hal behordásával. Akkor aztán a jókedvű népség is haza oszlott, sűrű rikoltozással éltetve a multság gazdáját, a bőkezű Levetinczy urat.

IX. A végrendelet.

Timár Mihály elhagyta a mulatókat, ő maga olyan szomorú volt. Fölment a kastélyába és bezárkózott.

Dolgozni akart, hátha a munka elüzi rossz gondolatait. De sehogysem ment most az írás, lehajtotta gonddal terhes fejét íróasztalára és évődött magában. Majd hangosan is beszélt, hisz itt nem félhetett, hogy meghallja valaki.

Timár Mihály így beszélt magához:

„Mihály, Mihály, hiába minden jószágod! Te voltál az, aki elvetted az Ali Csorbadzsi kincseit. Igaz, hogy te voltál az is, ki e kincsek nagy részét visszaadtad a pasa leányának. A más pénzből adakoztál, azt is csak azért, hogy megnyugtassad lelkiismereted. Timár, te rossz ember vagy, annál rosszabb, mennél jobbnak hisznek az emberek! Timár, téged megver az Isten!”

Késő éjszaka volt már és Mihály még mindig ott kínozza magát íróasztalánál. Kínozza mindenféle szemrehányásokkal. Elmondta magában többször is:

„Ugy-e, amikor most Komáromban voltál, alig mertél szemébe nézni Timéának. Milyen nagyon örült pedig az néked! Pirultál előtte, szöktél tőle. Ide menekültél, pedig vissza kellene menned a rózsák szigetére, hisz azt ígérted, hisz ott várnak! Mit fogsz itt csinálni?”

- Tudom, mit fogok tenni! - szólalt meg egyszerre Timár Mihály. És mintha megkönnyebbült volna, arca földerült.

Írni kezdett. Azt írta, amint itt következik:

Végrendelet.

Minden, bárhol található vagyonomat hagyom Ali Csorbadzsi török főúr leányának, Timéának, Komárom városában.

Kérem e leányt, bocsásson meg nekem, ha vétettem ellene, legyen jó a szegényekhez, a szolgákhoz és akik rá vannak szorulva.

Azonképpen Kacsuka, Komárom vári katonatiszt barátomat arra kérem, ügyeljen Timéára, hogy ne bánthassa senki.

Bizom benne, hogy Timéa, akit mindig jónak és könyörületesnek ismertem: továbbra is kényeret ad a Brazovics-családnak.

Én most elmegyek és nem látok többé soha ezen a földön. Ne is keressenek: meghaltam e világ számára. Bűnt követtem el, megbűnhődtem érte, jóvá tettem, most már könnyűnek érzem magam.

Isten minden jó barátommal! Isten veletek!

Írtam ez akaratomat saját kezemmel.

Levetinczy Timár Mihály.

Az öreg halászt és legidősebb cselédjét fölhevítve nyomban, megeskette őket, hogy amit most hallanak, egy hétig arról nem szólnak egy szót se.

Aztán fölolvasta előttük most írt végrendeletét és kérte őket:

- Jó emberek, írják ide nevüket, tanuskodjanak a mellett, hogy mindazt csakugyan én írtam és hogy az én akaratom.

A halászok sóhajtoztak, a vér is meghült az ereikben, de mégis engedelmeskedtek uruknak, aki megajándékozván őket, jó éjszakát kívánt.

Reggelt is kívánhatott volna. Virradt. Timár Mihály borítékba tette végrendeletét és megcímezte: adassék e levél a komáromi törvény kezébe, Rév-Komárom városában.

A levelet zsebre vágta és elvitte a postára.

Szinte vidáman füttyörészve indult aztán a gyorskocsihoz.

Elvágatott. Hová? Ki a világból örökre. El a rózsák szigetére, ahol már várták...

Évekig kereste a komáromi törvény Timár Mihályt. Nem találták sehol, nem tudott róla senki. Kiadták hát a bizonyítványt, hogy meghalt és roppant vagyonát átadták a kis török leánynak, aki folyton siratta. Még akkor is egyre csak siratta, amikor virágzó hajadon lett, áttért a keresztény hitre. Férjhez is ment Kacsukához, a derék katonatiszthez, akinek a király nagy rangot adott ezenközben. Híres nagy úrasszony lett belőle, mindvégiglen jó a szegényekhez és a Brazovics-családhoz, ezeknek visszaajándékozta egykori házukat. Ámbátor azoknak is jobbra fordult a soruk: Fabula uram feleségül vette Atáliát.

X. A „Senki”.

Negyven év múlt el azóta, hogy Timár eltűnt Komáromból. Ábécét tanuló gyermek voltam akkor.

Beszéltek róla sok mindenféle mondát: a gyermekek meghallják az ilyet otthon s az iskolában elbeszélik egymásnak.

Azután elmosták az idők az egész történet emlékét.

A múlt években egy öreg természettudós barátom, ki híres rovargyűjtő volt nemcsak hazánkban, de az egész tudós világban, beszélt előttem azokról a földterületekről, amelyek a magyar és török birodalmak között található még s minthogy egyik félhez sem tartoznak, magántulajdonnak nem lehet tekinteni. Az én öreg barátom minden évben meg szokta e helyeket látogatni s heteket tölt ott buvárlatai közt.

Egy ősszel rábeszélte, hogy menjek el vele én is. Üres időm volt, elkísértem az öreg tudóst az Aldunára.

Ő vezetett el a senki szigetére, azaz a rózsák szigetére.

Tudós barátom már huszonöt év óta ismerte ezt a helyet, mikor még az nagy részben vadon volt.

Most már leszámítva a nádast, mely azt most is körülfogja s elrejtve tartja, azon a helyen egy mintagazdaság van.

Maga a sziget töltéssel körülvéve, most egészen meg van védve az árvizektől s a mellett vízcsatornákkal átszelve, miket lóerővel hajtott gép lát el öntöző vízzel.

Ha egy igazi kertész meglátja ezt a helyet, alig tud megválni tőle. Gyümölcsfáin, dísznövényein paradicsomi áldás látszik. Minden kis darab föld hasznot hajt, vagy gyönyört ad.

A sziget méhese messziről olyannak látszik, mint egy kis város, mely liliputi lakók számára épült, mindenféle alaku kunyhóival, emeletes házaival. Egy elrekesztett pagonyban a nemes házi szárnyasok legkritkább fajai vannak együtt; azok a pompás tyúkok, fejüket elborító tollbokrétáikkal, a hófehér kokinkinaiak, szép fekete kakasok, s falkái az ezüstsín pulykáknak, az aranyos és fehér pávák, s a mesterséges tóban egymást kerülgető tarka kacsák, ludak, hattyuk. A mezőkön különféle tehének, angora-kecskék, hosszú, fényes, feketeszőrű lámák.

Az egész szigeten meglátszik, hogy itt egy úr lakik.

Pedig ennek az úrnak egy fillérje sincs soha.

Pénz nem kerül erre a szigetre.

Akiknek szükségük van e sziget terményeire, azok tudják már, hogy viszont mire van szükségük a sziget lakóinak, s azt hoznak nekik cserébe: gabonát, ruhakelmét, szerszámokat, festett fonalat.

Az én tudós barátom új házi madarak tojásait szokta idehozni, s azért cserébe ritka rovarokat és szárított növényeket kapott, amiket ő azután ismét külföldi muzeumoknak és természettani gyűjteményeknek adott el, s volt tisztességes haszna rajta.

Ami legkedvesebben lepott meg e szigeten, az, hogy lakóitól magyar szót hallani, ami a végvidéken bizony már ritkaság.

Egyetlen család az egész telep, s annál fogva ott az embereknek csak keresztnéveik vannak. A régi tulajdonosnak hat fia a környékből hozott magának nőt, s az unokák száma a dédunokákkal együtt már negyven körül jár.

És mind valamennyit eltartja ez a sziget, s itt nem tudja senki, hogy mi a szükség. Fölöslegük van.

Mindenki tud valami munkát végezni, s ha még tízannyian lesznek is, mint most, a munka eltartja valamennyit.

A szépapó és a szépanyó tanítja most is a munkára utódait: az a férfiakat, ez a nőket.

A férfiak tanulnak kertészkedni, faragni, edényeket csinálni, dohányt termesztetni, barmot nevelni; belőlük telik ki ács és molnár; a nők török szőnyegetek szőnek és festenek, himeznek, csipkét kötnek, mézzel, sajttal, rózsavízzel bánnak. És minden munka úgy megy, hogy azt senkinek sem kell mondani, hogy mit tegyen? Kiki tudja a maga teendőjét s utána lát szólnogatás nélkül és öröme van abban, amit dolgozik.

Egész házsort alkotnak már a lakások, hova a szaporodó családok letelepedtek. Minden házikót egyesült erővel építenek föl, s az új házasságokról gondoskodnak az öregek.

A szigetre jövő idegeneket a család jelenlegi feje szokta fogadni, kit a többiek mind „apá”-nak neveznek: a jövevények Deodát néven ismerik. Erős testalkatu, szép, nemes arcvonású férfi, a negyvenes években. Ez szokta a cserealkut megkötni s az idegeneknek a telepet megmutogatni.

Odaérteztünk Deodát azzal a nyájas szívességgel fogadott bennünket, amivel régi jó ismerősök szoktak találkozni; természetudós barátom évenkénti rendes látogató volt itt.

Deodátnak mindenben alapos ismerete volt. Én nem bírtam elrejtetni e fölött csodálkozásomat. Hol tanulta ezeket?

- Az öregüktől! - felelt Deodát, tisztelettudó főhajtással.

- Ki az?

- Majd meglátja ön, ha este összejövünk.

Akkor éppen almaszüret volt: az egész népség apraja s az asszonyféle a gyönyörű aranyszín, bőrbarna, karmazsinpiros gyümölcsök szedésével volt elfoglalva. Vidám zivaj hangzott az egész szigeten.

Mikor aztán az őszi nap leáldozott, a sziget orma felől csengetyűhang jelenté, hogy vége van a munkának. Arra aztán sietett mindenki a szedett gyümölcsöt, ami még hátra volt, kosarakba rakni, s ketten belekapaszkodva, vitték azokat a tanya felé.

Mi is arra tartottunk Deodáttal, ahonnan a csengetyűszó hangzott.

Egy kis faépület tornyocskájában volt ez a csengetyű.

Ez előtt a kis ház előtt volt egy kerek tér, s azon asztalok és lócák. Ide igyekezett mindenki a munka végezte után.

- Itt laknak az öregeink! - sugta Deodát.

Nemsokára előjöttek a házból. Szép pár volt.

A nő lehetett hatvan éves, a férj nyolcvan.

Mind a kettőnek arcán a boldogság sugárzik, midőn előttük látják az egész családot; s egyenkint neveiken szólítva, sorba csókolják őket.

Csak azután került ránk a sor. Deodát, a legidősebb fiu volt a legutolsó, kit az öregek megöleltek.

Velünk is kezet szorítottak mind a ketten s azután meghívtak estebédjükhez.

A szépanyó még most is felügyel a konyhára s ő talál ily nagy családnak; hanem a szépapó a maga szabadságára hagy mindenkit, hogy azokkal, akiket legjobban szeret, az asztalok egyikénél helyet foglaljon s ott étkezzék. Ő maga velünk ült le egy asztalhoz, meg Deodáttal; egy kis szöske, göndörfürtü, angyalfejü leányka kérezkedett föl az ölébe, akit Noéminek híttak.

Mikor a szépapónak megmondták a nevemet, rám nézett sokáig és arcát észrevehető pír futotta el.

Tudós barátom azt kérdezte tőle, hogy talán hallotta is már valaha nevemet? Az öreg hallgatott.

Deodát sietett megmondani, hogy az öreg negyven év óta nem olvasott semmit azokból, amik a világon történnek, egyedüli olvasmánya gazdasági, kertészeti könyvek.

Én tehát beszéltem neki a világban történetekről.

Az öreg azt kérdezte tőlem:

- Hol született ön?

Megmondtam neki.

- Mi az ön mestersége vagy hivatala?

Mondtam neki, hogy író vagyok.

- Mi az?

- Az egy olyan ember, aki egy történetnek a végéből ki tudja találni az egész történetet.

- No hát találja ön ki az én történetemet! - szólt megragadva kezemet. - Volt egyszer egy ember, aki odahagyta a világot, amelyben bámulták, és csinált magának egy másik világot, ahol szeretik.

- Szabad a nevét kérdenem?

Az aggastyán e szóra egy fejjel magasabbra kiegyenesedett; reszkető kezét fölemelte és a fejemre tévé.

- Az én nevem a „Senki!”

Azzal megfordult, nem szólt többet, bement a lakába és egész ottlétünk alatt nem jött elő.

Ez a „Senki” volt egykor Timár Mihály. Az öreg anyó - Noémi, akit, a szigeten megtelepedvén, feleségül vett.

Deodát - (Dódi) a kis árva fiu. A többi már az ő fiuk. Mindnyájan: egy család. Boldogok mindannyian, mert tiszta a lelkiismeretük, dolgoznak és nem kívánják a másét. Inkább ők adnak a magukéból azoknak, akiknek nincs.

Szálljon áldás rájuk!

-&-